

genija

FRDINJA

VINSKA
MODROST

 e-knjiga.si

Genija d.o.o.
1000 Ljubljana, Litijaska cesta 12/a
Telefon: 051 415 616
www.genija.com
info@genija.com

Janez Trdina
Vinska modrost

Za založbo: Blanka Jarni
Računalniška postavitvev: Dubravko Gecan

©za e-knjigo Genija, d.o.o.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

398(497.434):663.2(0.034.2)
821.163.6-32(0.034.2)

TRDINA, Janez
Vinska modrost [Elektronski vir] / Janez Trdina. - El. knjiga. -
Ljubljana : Genija, 2012

Način dostopa (URL): www.e-knjiga.si

ISBN 978-961-280-133-5 (pdf)
262907904

Janez Trdina

Vinska modrost

2012

Vsebina

Zgodovina	9
Uganke	45
Pregovori, govorice in besede.....	51
1. O vinski gorici.....	51
2. O vinu.....	57
3. O krčmarjih in krčmah	75

Tudi za brezplačne knjige veljajo avtorske pravice.

Vsa besedila na portalu e-knjiga.si so objavljena z dovoljenjem avtorjev, oz. lastnikov avtorskih pravic.* Pridobljena dovoljenja veljajo izključno za objavo in distribucijo na portalu e-knjiga.si. Ni dovoljen prenos e-knjig, besedil ali slikovnega materiala na druge spletne naslove, reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba v kakršnemkoli obsegu ali postopku.

Za besedila, ki so v javni lasti dovoljenja za objavo niso potrebna. Javna last je oznaka za vsak izdelek, za katerega nihče ne uveljavlja lastniških pravic. Še vedno veljajo pravice za grafično podobo in računalniško postavitve knjig objavljenih na portalu e-knjiga.si

Za osebno uporabo lahko naše e-knjige uporabljate neomejeno. Prosimo, da vsako novo kopijo prenesete ali delite neposredno z našega portala. Na ta način boste prispevali k nadaljnjemu razvoju spletne knjižnice e-knjiga.si.

Prijetno branje.

Nekje sem bral, da uči modroslovje, kaj je kaka reč, kakova je in zakaj je taka in ne drugačna. Tudi vinska modrost nam razlaga, kaj je vino, kakova svojstva ima in zakaj je táko, kakršno je.

Zgodovina

1.

Dobri angeli so svoje uporne, Bogu nezveste tovariše premagali in jih preganjali tja do gorečega pekla. Strašna vročina, ki je puhtela iz njega, jih je prevzela, užejala in oslabila, da so komaj gibali. Bog se je svojih prijateljev usmilil in jim ustvaril, da so se okrepčali, vino. Kako sladka je bila ta nebeška pijača, ne moremo si ni misliti, nikaar z besedo dopovedati. V nje spomin govorimo še dandanašnji, kadar hočemo kako vino pohvaliti, da je boljše od vsakega drugega: Ta kapljica je taka, da bi jo angelci pili.

2.

V raju je imel naš prvi oče Adam vsako dobroto in torej tudi vino. Trpeti mu ni bilo treba zanj nič. Cedilo se je iz grozdja kar samo popolnoma zrelo in omlajeno in teklo

v prelepo marmornato korito, ki je bilo razpeljano po vsem raju. Zajel in pil ga je tedaj, kjerkoli mu je prišlo na misel. Menda se spominjajo tega vinskega studenca naši Dolenjci, ki se pogovarjajo tako radi, kaj bi bilo, ko bi se spremenila njihova Krka v vino. Slišal sem sivolase in plešaste starce, da so, gledaje vanjo, globoko vzdihovali: »Žalostna naša Krka! Zakaj nam ne nosiš mesto mehke in mlakužaste vode preljubo žlahtno vince? Koliko lepih denarcev bi nam prinesli zanj bogati Gorenjci in oh, koliko bi ga lahko popili tudi mi sami!«

3.

Enkrat se je Adam preveč vina nacedil, kar ga je tako vnelo in ojunačilo, da se je šel z bikom bost. Bik je bil že takrat hudoben debeloglavec, pa je Adama nasadil na roge in mu izdril rebro. Bogu se je revež smilil. Pobral je rebro in ustvaril iz njega Evo, da bi svojega moža, kadar bi se zopet preveč napil, lepo spat spravila in ga varovala neumnosti in nesreče.

4.

Ker so naši prvi roditelji grešili, jih je zapodil angel iz raja. Ko je bežal Adam mimo vinske trte, se mu je storilo milo, da bo moral živeti zanaprej brez njenega sadu. Bliskoma jo je izruval in tekkel z njo proti vratom, ki so se zdajci zaprla za njim in njegovo ženo. Izgubil je za vse veke blaženi raj, ali

srečno je unesel iz njega tolažilo, ki nam olajšuje in odganja tako uspešno vse težave in bridkosti pozemeljskega življenja.

5.

Adam in Eva sta životarila ob potu in žuljih tako sirotno, da bi bila gotovo od žalosti umrla, ko bi bila mislila na svojo nekdanjo srečo, katero sta tako po neumnem zapravila. Vedno usmiljeni nebeški oče jima je vzel torej spomin, da nista nič vedela, kako dobro se jima je godilo. Adam je čisto pozabil, kako prijetno je bilo vino in zakaj je ugrabil trto. Radoveden jo je usadil, in ko je grozdje zacvetelo in tako lepo zadišalo, je mislil, da ni mogel prebiti brez nje radi tega neskončno nežnega, milega in sladkega duha. Eva je potrgala cvetje in dejala doma v lonček, da bi ga hodila s svojo rodovino duhat. Kakor dajo naša dekleta fantom žlahtni šipek, dišec in rožmarin, so dajale Evine hčere, vnuke in pravnuke svojim ljubčkom cvetoče grozdje. Ker so jih ljubile tako prisrčno, so jim prinesle vsak cvet, katerega so dobile. Grozdje ni moglo po takem nikoli dozoreti in vino je ostalo človeškemu rodu neznano veliko, veliko sto let – od očaka Adama do splošnega potopa in očaka Noeta.

6.

Na paši je zapazil Noe, da hodi kozel nekaj v skalovje zobat in da je vselej, kadar se je od tam vrnil, nenavadno veselo

poskakoval in se objestno šalil in bodel z drugo drobnico. Šel je gledat in našel med pečinami obilo sočnega grozdja. V zavetju je lahko dozorelo, ker dekleta niso vedela zanj. Noe se je nazobal in se neizrečeno veselil, da je zasledil tako žlahten sad. Naredil je na prisojni gorici vinograd in zobal z rodovino grozdje; kar niso mogli pojesti, pa je stlačil in pridelal mošt, iz katerega se je naredilo vino. Ker mu še ni poznal moči, ga je premagalo in omamilo, da se je zvrnil. Tudi njegova žena ga je poskusila, ali zdelo se ji je tako kislo, da ga ni marala piti. Pijanemu očetu se je en sin glasno rogal in smejal. Tudi Noetovka je bila na moža nejevoljna, pa je vzela nož in mu porezala vse trte. Drugo leto so odgnale še lepše in rodile mnogo boljše vino, katero je srkala v slast tudi ona sama. Pred smrtjo je dal Noe vinograd svojima dobrima sinovoma, ki sta ga vedno spoštovala: Kam, ki ga je zasramoval, ni dobil ne ene trte. To ga je silno razkačilo. Ko sta šla brata nekam od doma, jima je pognal v vinograd svoje prasce, da bi ga pokončali. Prasci so razrili in prerahljali vso zemljo okoli trt, kar jim je neizmerno koristilo. Gospodarja sta namečkala toliko vina, da nista vedela, kam bi ga spravila, in bilo je sladko, da so se kar usta sprijemala.

Ta povest nas uči, da je bil prvi začetnik vinstvu smrdljivi kozel in da so iznašli dve poglavitni potrebi in deli v vsakem vinogradu, rez in kop, baba in prasci. To je vzrok, da so vinski bratci zvečine babjaki in dostikrat prav po kozlovsko pohotni nečistniki. Od tod tudi prihaja, da se valjajo pijanci tako

pogostoma po blatu in lužah, kakor da so svinje, ne pa po božji podobi ustvarjeni in s pametjo obdarjeni ljudje in kristjani.

7.

Skrivnostno omotico, kateri pravimo pijanost, nam je razložil že pred več leti prav dobro dr. V. Z.* Njegova pripovedka ima v narodu dosti žlahtnic. Jaz bom opisal prigodbo tako, kakor se zdi najbolj verjetna našim Podgorcem, ki so v takih rečeh stari strokovnjaki in izvedenci.

Dokler Noe ni poznal vina, je pil samo vodo. V vodi so se redile že od nekdanj žabe. Žabe so bile torej tudi v Noetovem trebuhu. Ko je začel vino piti, se jim je studila nova mokrota, ki je imela tako težek in zoprni duh. Jele so se nemirno in plaho zaganjati sem ter tja po želodcu. Ena, ki je bila morda najbolj nežna in lišpava, ni mogla več prebiti v tej plaži, pa je pobegnila skozi požiralnik v glavo in potrkala na vrata lepega hramčka, v katerem je prebivala božja deklica Pamet. Pamet, ki je bila jako gostoljubna gospodična, je odprla žabi in se jela z bodro živalco prav živo in prijetno razgovarjati in kratkočasiti. Obe sta bili ena z drugo popolnoma zadovoljni.

* *dr. Valentin Zarnik (1837–1888), Originali iz domačega življenja (1868)*

Isti čas je čutil tudi Noe tako veselje v svojem srcu, kakršnega še nikoli ne, kar je bil na svetu. Znova si je natočil polič in ga izpraznil. Zdaj pobegne v glavo druga žaba, tudi njej je Pamet radovoljno odprla. Potrdil se je starodavni pregovor: Tri ženske, cel semenj. Pamet se ni mogla nasmejati žabama, ki sta glasno in radostno prepevali: »Le ga, le ga!« Tudi Noe, ki je bil srečen in presrečen, ju je slišal in jima odgovoril: »Ga pa bom, dober svet se ne sme nikoli prezirati.« Vriskaje in prepevaje si je napolnil tretji polič. Še preden ga je polokal, mu je pribežala v glavo tretja žaba. Potrpežljiva Pamet ji je odprla, ali ne baš rada, ker je bilo v hramčku jako malo prostora in ni ljubila velike in šumne družčine. Samopašne žabe se je zdaj, ko jih je bilo toliko, niso dosti bale. Vedno so hotele vse tri obenem govoriti in ena drugo prekričati. Kmalu so se jele tudi brcati, pehati in pretepati. Pamet jih je pogovarjala in krotila, ali je malo pomoglo. Za hip so se pomirile, objemale in poljubovale, ali kakor bi trenil, so skočile zopet brez vzroka ena v drugo in se jele gristi in suvati. Z njimi vred je tudi oče Noe tako burno rogovilil in razsajal, da ga žena ni mogla lahko potolažiti. Nekaj časa jo je strastno pritiskal k srcu in jo božal, grlil in poljubljal, da mu je prejšnjo nerodnost že skoraj popolnoma oprostila. Komaj pa jo je ublažil, jo je jel zopet karati in izdajati in naposled se ji je celo zagrozil, da jo bo obunkal, če ne bo molčala. Ko je načel četrti polič in ga zlival curkoma v želodec, je pobegnila od tod četrta žaba, da je ne bi gnusna poplava zadušila. Pamet ji ni hotela

odpreti. Poleg hrvaškega pregovora: »Sila Boga ne moli«, je prilomastila v hramček tudi brez dovoljenja. Ker je bil za pet oseb pretesen, se je vnel strašen hrup, pretep in polom. Žabe so vrgle najprej Pamet iz hrama, potem pa so vse, kar je bilo v njem, raztrgale, potrle in porazbile. Naposled so se jele klati in daviti med sabo, dokler so vse upehane in izranjene napol mrtve pocepale in umolknile. Kar so delale žabe, je delal pijani Noe, dokler se je zgrudil na isti način tudi on in zaspal. V spanju mu je vino izhlapelo, in žabe, ki so se sčasoma zopet zavedele, so se preselile nazaj v svojo domovino. Po njihovem odhodu se je vrnila Pamet v svoj hramček, ali o joj, kako grdo je bil razdejan in opustošen! Ni najmanjša stvarca ni ostala v njem cela in nepohabljena. Vsak drug bi bil obupal in rekel, da te kvare ni moči popraviti. Ali Pamet je bistrournma umetnica in spretna delavka, ki se ne ustraši nobenega posla in truda. Najprej je pomila in požuljila pod, preslikala stene in si ulila (za vsako gospodično preimenitno reč!) ogledalce. Potem je trebalo tesati, strugati, presti, tkati, šivati, plesti, vesti in še marsikaj drugega. Delo se je tako čudovito pospešilo, da je bila še tisti dan popoldne nova oprava dogotovljena. Ko se je Noe iz težkega spanja prebudil, ga je bolela glava; ves život mu je bil potrta, duh pa tako čemerena, da se mu ni ljubilo ni govoriti. Ko pa je Pamet svoj hramček zopet uredila in prenovila, mu je odleglo, kakor bi odrezal. Truplo in duša sta mu brzo okrevala; z boleznijo je prešla tudi otožnost. Hudo žejo, ki mu je sušila grlo, je potolažil peti poliček, s katerim si je postregel po srečno prebiti nadlogi.

Kar je doživel Noe, se dogaja prijateljem vinske kapljice še dandanašnji. Za merilo te pijače rabi naš narod že od nekdej žabe. Ena razveseli srce in ne škodi ni duhu ni telesu: noben pameten človek je ne zameri in ne očita. Tudi dve se oproščata, ako zalezeta v glavo prav poredkoma. Tri so že čez dovoljeno mero, ali na svatbah in ob drugih svečanostih in godiščih se jim ni moči vselej ubraniti: če niso preveč hudomušne, jih ljudje ne sodijo baš strogo, dobrega glasu in poštenja ne vzamejo. Za štiri žabe pa ni nobenega izgovora. Ker človeka poživinijo, smatrajo se po pravici za greh, grdobo in sramoto. Nesreča, da jih ujame, se primeri lahko tudi modrijanu, ali se ne bo z njimi ponašal, nego se sramoval in za naprej takih prilik ogibal.

8.

Vino je učeno. Človeka domisli kdaj takih reči, o katerih se mu treznemu ni ne sanja. Pri bokalu znajo Slovenci hrvaško, nemško, italijansko, pretresajo duhovito skrivnostne besede sv. pisma, ugibljejo težke matematične probleme. Tudi Noetu se je um čudno razjasnil in izbistril o prvem pridelku iz vinograda. Premišljuječ pota in načine, kako bi si olajšal in polepšal truda polno življenje svoje, je izumil črke in pisanje, ki je bilo do takrat ljudem povsem neznano. Vesel in oduševljen je hotel novo umetnost poskusiti in zapisati stavek: Meni se danes prav dobro godi. Mesto papirja je rabil cesto, mesto črnila

cestni prah, mesto peresa svoje noge. Šel je naravnost štiri korake naprej, potem dva nekoliko v stran, nazaj pa zopet dva nekoliko desno naprej, in slednjič štiri naravnost nazaj. Tako je narisal popolnoma pravilno prvi črko svojega stavka, veliki M. Po nesreči pa je nastopil takrat zanj tisti usodni trenutek, da se je moral zrušiti. Leže na tleh ni mogel seveda nič več pisati, tudi je kmalu potem zaspal in zasmrčal. Ko se je zopet iztreznil, so mu izginile črke iz glave, kakor bi jih nikoli ne bil poznal. Ali njegovo slavno izumljenje ni ostalo brez sledu in spomina. Veliki M pišejo pijanci prav pridno po cestah še dandanašnji. Ta črka je torej med vsemi najstarejša in edina, o kateri se ve čisto za gotovo, kdo jo je prvi izumil in zapisal.

9.

Kdaj in kako se je upijanil prvikrat človek, smo slišali. Zdaj moram še opisati, s kakim nasledkom so zaželele vina naše domače živali: pes, krava in konj.

Čuvaj se je v krčmi prav dobro gostil. Dobil je kruha, kosti in mesa, da mu je ostajalo. Jako čudno pa se mu je zdelo, zakaj mu gospodar, ki ga je tako rad imel, ni ponudil nikoli vina. Videl je vsak dan, kako v slast ga pijo ljudje, pa je sodil po pravici, da ta pijača ne more biti ogabna. Česar mu niso privoščili domačini, si je poiskal sam. Šel je v odprto klet in jel srkati iz sklede, ki je stala pod pipo. Fi! Vino je bilo kislo in zoprno, da ga je streslo. Dejal je: »Prvi pot nisem dobro

pogodil, ali kar so pustili pivci v kupicah, bo gotovo kaj bolj-šega. Če je dišalo ljudem, ne bo smrdelo ni psu.« Poskusil je zaporedoma ostanek za ostankom, ali našel je v vseh kupicah tako kislico, kakor je bila v skledi. Čuvaj se zamisli in veli: »V tej pijači mora biti neka skrivnost. Sladka je gotovo, ker bi je drugače ljudje ne pili in ne hvalili. Vidi se, da je jaz ne znam prav srkati. Treba mi je paziti, da umetnost zasledim.« Jel je bistro gledati, kaj pivci delajo, in jih pridno posnemati. Pili so ga rajši popoldne nego dopoldne. Poskusil ga je tudi on popoldne: sladkosti ni našel v njem nobene. Največ jih je prihajalo v krčmo v nedeljo in druge praznike ali pa, kadar je bil v obližju kak sejem ali cerkveni shod. Take dni ga je srknil vselej tudi Čuvaj, ali se mu ni hotelo nič zboljšati. Kakor gostje je sedel večkrat za mizo pa si nataknil na uho gospodarjevo kapo, v gobec dejal kosec smotke, tolkel s šapo po mizi, raztezal se po klopi, naslanjal se na to in drugo stran, ali vse te in še mnoge druge človeške navade mu niso nič pomagale, čisto nič: vino je ostalo kislo in zoprno.

Zapazil je, da ga pijejo najbolj z veseljem, kadar jih je veliko društvo in se hrupno pomenkujejo, zmerjajo in prepevajo. Tudi on je povabil vse svoje tovariše iz obližja, pa jih posadil za mizo in začel z njimi na vse grlo lajati in zavijati, ali vino se je gnusilo vsej družčini, soglasno je izrekla sodbo, da taka čobodra ni za pse.

Čuvaj je hotel še enkrat poskusiti. Kadar so prišli fantje pit s svojimi dekleti, so ga podirali tako hlastno, da jim je moral

krčmar neprenehoma po drugo hoditi, in so bili vsi tako srečni in veseli, da bi bili najrajši ves dan in vso noč tako skupaj ostali. Ni mogoče, da bi jih ugrel in oduševil kak cviček. Čuvaj je bil uverjen, da dobi vino slast, ako se pije z ljubico. Šel je po sosedovo Kodrico, svojo milico, pa sedel z njo za mizo in ji začel nazdravljati. Zaman! Tudi ta poskušnja mu je izpodletela; ni pri Kodrici ni bilo vino ne za sled boljše nego druge krati.

Dejal je: »Ljudem se je zmešalo, da se jim ljubi taka zelnicca.« Povzdignil je visoko sprednjo šapo in se svečano zaklel, da ne bo vina nikoli več pokusil in ga niti pogledal. Ali zgodovina nam jo ohranila resnično poročilo, da Čuvaj ni ostal zvest svoji prisegi. Še tisti teden ga je zaželel in šel srkat pod pipo. Pokušaje ga, se mu je bil privadil, da ni mogel več prebiti brez njega. Vsak mesec ga je več popil, zdelo se mu je čimdalje boljše in preden je preteklo leto, se je čudil in smejal sam sebi, da je imenoval to žlahtno pijačo kislico in zelnicco.

Modri možje trdijo, da se ga nauči tudi človek pokušaje in polagoma piti, dokler postane s Čuvajem vred pijanec in izgubljenec.

10.

Sivka je zagodrnjala na gospodinjo: »Jaz ti dajem vsak dan pet majolik mleka, ti pa si tako nehvaležna, da mi nikoli ne prineseš druge pijače nego prazno vodo. Vina, ki ga vedno sama tako rada čivkaš, se ti zdi škoda.« Žena se zasmeje: »Kdo

pa je vedel, da hodi tudi tebi na misel. Da ne boš huda, ti grem precej ponj, Bog ti ga blagoslovi!« Natočila ji ga je polno skledico in postavila v jasli. Krava pa se zadere: »Če ga nisem več vredna, odnesi še ta požirek! Vodo dobivam v keblu, tudi vina mi daj poln kebel ali pa nič.« Gospodinja je zmajala z glavo, ali da ne bi sivke razžalila, ji izpolni voljo. Krava se nagne in izprazni kebel. Nasledki so se kmalu pokazali. Jela je strašno brcati, rogoviliti in blazneti. Odtrgala se je od jasli in divjala na plan. Tam je pobodla vsako živo in mrtvo stvar, potem pa se zvrnila vznak, pomolila jezik iz gobca in vse štiri noge od sebe in jela, izbuljivši zakrvavljene oči, na vso moč grdo mukati, ruliti, tuliti in rigati. Ljudje in živali so pljuvali nanjo, gledaje tako nakazno grdobo. Takrat se je porodil pregovor: Pijan kakor krava. Ali vsi ljudje niso imeli pravice rogati se sivki. Ona se je osramotila samo enkrat, pozneje ni vina nikoli več zaželela in prosila. O pijancu pa so trdili z dobrim razlogom modrijani vseh vekov in narodov, da se takrat spreobrne, kadar se v jamo zvrne.

11.

Vranec je bil razumen in isker konj, ljubimec svojega gospodarja, ki mu je usipal rad najlepšega ovsa, kolikor ga je pozobati mogel. Na hrano se ni nikdar nič potožil, domislil se pa je, da dobiva premalo vina. Kadar je ostal doma, se je moral zadovoljiti s samo vodo. Na dolgem potu ali ob težkem

delu mu je prinesel gospodar kdaj tudi merico vina, da si je komaj grlo zmočil. Vranca je to jezilo, začel mu je očitati skopost in nehvaležnost. Dejal je: »Ljudje so tako veseli, kadar se ga nasrkajo! Tudi jaz bi bil rad vsaj enkrat v svojem življenju popolnoma srečen. Prinesi mi ga toliko, da ga bom dosti imel, saj te ne bom nikoli več nadlegoval.« Gospodar, dober mož, veli: »Ker mi služiš zmerom zvesto in po volji, bi bilo zame prav grdo, da ti te male prošnje ne uslišim.« Prinesel je polno vedro in ga postavil predenj. Vranec ga hlastno požre in se upijani. Kakor drugim pijancem, se je zmešalo tudi njemu. Zarezgetal je veselo: »Zdaj vidim, da me imaš res rad, ali še veliko bolj očitno bi mi dokazal svojo ljubezen, da me vzameš k sebi na voz. Krasno bi bilo videti dva taka korenjaka, kakor sva midva, enega poleg drugega. Pa tudi to bi mi neizrečno dobro delo, da bi mi zavidali vsi moji tovariši sreči in slavi. Gospodar je ljubil šale in mu izpolnil tudi to željo. Z njegovo pomočjo se je skobacal k njemu na voz in dva čila in močna belca sta zadrdrala z njima na sprehod. Kmalu so ju jeli srečevati razni konji iz vasi, ki so peljali poljske pridelke domov. Vsi so se zgrozili, zagledavši vranca na vozu, in se jeli rogati: »Fej te bodi, kaka gnusna crkovina! Velik bahač je bil mlinarjev vranec. Gospodar ga je krmil bolje nego sebe, zdaj ga pa vleče na pogreb h konjedercu!« Te besede niso vranca nič razžalile, še veselil se jih je in se režal zadovoljno: »Znanci zabavljajo, ker so mi nevoščljivi.« Voz dojde tudi mesarjev šarec, njegov najboljši prijatelj. Tudi on si je mislil, da pelje

gospodar crknjenega vranca h konjedercu, in je začel bridko jokati in žalovati. Vranec se zagrohota in veli: »Prismoda! Le poglej, da sem živ. Z gospodarjem se peljem zato, da pokažem sosednjim kljusam, kako me ljubi in časti in da sem več vreden nego vse one skupaj s tabo vred.« Modri šarec globoko vzdihne: »Bog se usmili, da sem moral čakati tako sramoto. Do zdaj so nas imeli ljudje za najbolj bistrourne živali na svetu. Dostikrat sem slišal, da smo pametnejši od marsikaterga človeka. Odslej pa vem, da jim bomo rabili za sramoten pregovor. Kadar bodo hoteli očitati komu kako prav veliko budalost in nesmiselnost, poreko brez dvojbe: »Poglejte ga no, ta brglez je neumen kakor konj.« – Prerokovanje prebrisanege šarca se je izpolnilo.

12.

Ko je prebil Kristus svoj štiridesetdanski post, je hotel zapustiti puščavo, ali dolgo stradanje ga je tako oslabilo, da se je komaj premikal, in začel je že omedlevati. Trta, ki je rasla v samotnem skalovju, je videla to trpljenje in Kristus se ji je smilil. Ponudila mu je svoje grozdje, da se okrepča. Kristus si je utolažil z njim žejo in lakoto, blagoslovil trto in ji obljubil večnost. V nebeškem rajju ne bo nobenega pozemeljskega drevesa in zelišča, za edino vinsko trto se ve, da bo zelenela, rasla in rodila svoj žlahtni sad tudi na onem svetu v spomin in nagrado, da je otela božjega sina iz smrtnih težav in bolečin.

13.

Kristus in sv. Peter sta prišla ob poletni soparici k ubogemu kmetiču in prosila daru. Usmiljeni mož jima veli: »Kruha ali kakega drugega založka vama ne morem dati, ker ga sam nimam, ali prinesel vama bom kozarec dobre vode iz domačega vodnjaka, da si ugasita žejo, ki je hujša od lakote.« Za povračilo mu blagoslovi Kristus vodnjak in spremeni vodo v najboljše vino. Revež je začel krčmariti in bogateti. Kristus in sv. Peter prideta zopet k njemu v podobi starih romarjev in ga prosita požirka vina. Krčmarja pa je bil denar napuhnjal in ga tako utrdil proti siromakom, da se zadere nanju: »Ako sta žejna, se napijta onele mlake. Če tekne koristnim kravam, bo dobra tudi za tako malopridne vlačugarje, kakor sta vidva.« Kristus vzame rupi svoj blagoslov, vino v nji se spremeni v mlakužasto vodo, ki se je gnusila ljudem in živalim. Trdosrčnemu kmetiču ni zalegel dosti iztrženi denar, kmalu je bil bolj siroten nego prej, ker ni imel na svojem zemljišču ni zdrave vode. Takrat je izustil Kristus ostro besedo, da bo zapustila sreča vsako krčmo, ki ne bo usmiljena proti ubogim. Za slabotnega starca in bolnega reveža ni noben dar toliko vreden kakor kupica dobrega vina. Kdor jima z njim postreže, se sme nadejati božje milosti na tem in na onem svetu.

14.

Ljudje so sezidali lepo cerkev in dejali zadovoljno: »Tukaj bomo odslej Boga častili.« Hudič postavi poleg cerkve krčmo in veli: »Tukaj pa mene.«

15.

Potikaje se po svetu, je prišel hudič h kmetu, ki ga ni poznal in ga pogostil prav dobro z jedjo in vinom. Hudič ga vpraša, koliko mu je dolžan. Kmet pravi: »Nič. Če sem storil kaj dobrega, mi bo že Bog povrnil.« Hudič se namrdne in veli: »Takih besed ne morem slišati, povračilo ti bom dal jaz sam. Na, tu imaš patent za krčmo. Če boš točil pošteno, te ne čaka mnogo dobička. Če boš pivce sleparil, pa obogatiš gotovo v desetih letih in morebiti še prej.« Kmet vzame patent in naredi krčmo. Ker te pravice ni imel nobeden drug kakor on, so dohajali pit od vseh strani: podnevi in tudi ponoči se je vse trlo veselih gostov. Od kraja je krčmaril pošteno, ko pa je videl, da mu ostaja le malo dobička, je začel vlivati v vino vodo. Zdaj si je hitro opomogel. Preden je preteklo deset let, so ga šteli za prvega bogatina v vsi deželi, hudiči pa za najboljšega svojega prijatelja na zemlji. Po smrti so prišli po njegovo dušo vsi s svojim Luciferjem vred in jo odnesli z veliko slavnostjo na dno pekla. Ista čast je doletela pozneje vsakega krčmarja, ki je prodajal vodo za vino.

16.

Jako priden kmetič je delal in delal, da bi se izkopal iz revščine, ali ves trud mu je ostal jalov in brezuspešen. V ti stiski je poklical hudiča, da bi mu pomagal. Hudič pride in veli: »Priskrbel ti bom sod žlahtnega vina, ki se ne bo nikoli izpraznil. Tekel bo brez presledka do tvoje smrti. Napravi si krčmo in toči vsakemu pivcu pol vina in pol vode. Moja pijača je tako močna, da ne bo nihče zapazil, da jo krščuješ. Obogatel boš prav hitro. Ali to se ve, da ti čarobnega soda ne morem darovati. Za plačo mi boš dal po smrti svojo dušo. Verjemi mi, da ti jo bom položil v najgorkejšo posteljo, ki se dobi v našem preljubem peklu. Povej, če si zadovoljen?«

Kmet odgovori ves ganjen: »Kako bi mi prelepa tvoja ponudba ne bila všeč! Na tako dobrega in resničnega prijatelja, kakor si mi ti, se nisem še nikoli nameril, kar sem na svetu. Ali, bratec dragi, moraš mi vsekako obljubiti, da boš hodil tudi ti k meni pit, ker bi se mi prehudo tožilo brez tebe.« Hudič mu to radovoljno obljubi. Opomnivši ga še enkrat, da ne sme prinesti nikomur vina brez vode, odide in mu privali še tisti večer svoj čudoviti, neizčrpni sod vina.

Drugi dan je začel kmetič krčmariti. Pivci so hvalili v en glas njegovo vino, dasi je prilil vsakemu polovico vode. Vino jim je računal, vodo pa dajal zastonj. Po takem se je pilo pri njem ne le bolje, ampak tudi mnogo ceneje nego v drugih krčmah. Imel je zmerom toliko gostov, da ni mogel vsem

postreči. Kadar je prišel hudič, mu je natočil čistega vina, v katerem ni bilo ne kaplje vode. Hudič ga je srkal v slast, ne sluteč krčmarjeve zvijače. Kmetič je kmalu silno obogatel in živel veselo in brez skrbi za svojo dušo. V svoji obilnosti ni pozabil cerkve in revežev in je ostal vedno ponižen, krotak in prijazen proti vsakemu človeku, da ni imel nobenega sovražnika, ki bi mu bil zavidal in želel kake nesreče. Po prav lahki smrti je stopil pred sv. Mihela, ki težka grehe in dobra dela in sodi duše, ter mu razloži vse natanko, kako je živel in krčmaril. Sv. Mihel ne najde v njem nikakega smrtnega greha in mu poda svojo mogočno roko.

Takrat se oglasi hudič in zahteva poleg dogovora krčmarjevo dušo. Sv. Mihel pa ga zavrne srdito: »Ne blebetaj tako neumno! Mož ni točil vsakemu pivcu pol vina, pol vode, kakor sta se bila zmenila. Ti si pil pri njem vselej čisto kapljico. Če si hotel, da bi mešal vino samo ljudem, tebi pa nosil nepopačenega, bi moral to razločno povedati, ko sta se pogajala, česar pa nisi storil. Vajin dogovor si tedaj sam prestopil in mu vzel veljavo. Drugim gostom je dajal krčmar resda pijačo, v kateri je bilo komaj pol vina, ali jim ni zaračunal nikoli ne krajcarja za vodo. S tem ni škodil ne svoji duši ne pivcem. Njim je še prav veliko koristil, ker jih je obvaroval greha, da se niso mogli upijaniti. Kdor hoče ugrabiti človeku dušo, mora biti pamejtnejši od njega, kar pa ti nisi. Poberi se, in dokler ne boš imel boljše pravice nego danes, ne hodi me nič več nadlegovat.«

17.

Krčmar je umrl in potrkal na nebeška vrata. Sveti Peter pride gledat, kdo je, in ga zapodi; dejal je, da Bog ni ustvaril nebes za take posvetnjake in burkeže. Mož, ki v peklo ni hotel iti, na svet pa se ni smel povrniti, postavi pred nebesi krčmo in začne točiti. Svetniki so ga kmalu zapazili in jeli k njemu zahajati. Krčmar je znal svoje goste izvrstno kratkočasiti, pa ni čudo, da se je zbiralo pri njem vsak dan več nebeščanov. Mnogo jih je sedelo, še veliko več pa jih je moralo stoje piti, ker je bilo za toliko množico premalo klopi in stolov.

Sv. Peter naznani Bogu strašansko pohujšanje, ki se godi pred nebeškimi vrati. Bog se mu zagrozi s prstom in ga pokara, smehljaje se: »Peter, Peter! Kaj tožiš druge, ko si napačno zakrivil ti sam. Da si dovolil krčmarju priti v nebesa, ne bi bilo nič tega pohujšanja. Le hitro pojdi in popravi svojo neumnost!«

18.

Ko se je vinstvo po svetu razširilo, je potrebovalo nebeškega skrbnika in varuha. Sv. Peter skliče svetnike in jih vpraša, kdo bi hotel sprejeti to veliko in imenitno dostojanstvo in službo. Vsi so se v en glas branili, ker so dobro vedeli, koliko greha bo prišlo iz vina, ki bi bilo izročeno njihovi skrbi. Sv. Peter veli: »Ker se nihče za to čast ne oglasi, treba vadljati.«

Prinesel je v obeh rokah, da je komaj držal, cel kup kratkih slamic, med katere je vtaknil eno dolgo, in rekel svetnikom: »Vlecite, kdor potegne najdaljšo slamo, bo moral biti čuvaj, slab ali dober, kakor ga bo volja: na službo mu ne bo pazil noben preglednik ali vohun.« Vsak svetnik vzame slamico, najdaljšo izvadlja sv. Urban. On se razsrdi in veli: »Jaz bogme ne bom pospeševal pijanosti in razuzdanosti; grozdje bom gospodarjem tako varoval, da bodo lahko spravili svoj dobiček, velike posode ne bo treba omišljati zanj. Za eno dobro letino jih bo prišlo pet, kdaj tudi deset slabih.«

Ker ni mislil zapustiti nebes zaradi te sitnosti, si je šel iskat hlapcev, ki bi skrbeli po vseh vinskih deželah, da trta ne bi mogla roditi nikjer predobro in preobilno, zlasti ne več let zapored. V svojo službo je sprejel najhujše fante, ki so se nahajali na svetu. Ime jim je bilo: Pozebčev Pavel, Paležev Peter, Točarjev Elija, Oblakov Jernej in Tičarjev Grega. Pavel se je trudil, da je trsje pozeblo, Peter je pošiljal na grozdje, ko je cvetelo (v drugi polovici rožnika) pogubljivi palež, Elija ga je pobijal s točo, Jernej mu je delal škodo z oblačnim in deževnim vremenom, in kar je ostalo tem štirim, so do malega vse pozobali škorci, kosi in drugi ptiči, katerih je napodil Grega brez števila v vinograde. Tako se je godilo takrat in tako je še dandanašnji. Neusmiljeni hlapci sv. Urbana so krivi, da grozdje le malokdaj prav dozori in da so bogate vinske letine skoraj še bolj redke nego bele vrane.

Opomnja. Hlapci sv. Urbana se zovejo, kakor se vsak lahko domisli, po svetnikih, katerih god se praznuje tiste čase leta,

ko so trte in grozdje v največji nevarnosti, da jih ne pokonča vreme. Edini izimek je Tičarjev Grega, ki je dobil pridevek svoj od tod, ker se ženijo ptiči po narodni pravljici o sv. Gregorju.

19.

Kurent se je porodil med javorovim drevesom in vinsko trto na prijazni Trški gori. Uboga, tamošnjim Dolenjcem neznan matična mati, je iskala zaman botrov svojemu otroku. Obupno je zaječala: »Ti ljudje so trši od kamna. Preljubi priči mojega poroda, zeleni javor in cvetoča trta, usmilita se vsaj vidva nedolžne sirote, bodita mojemu Kurentu botra in dobra prijatelja, ako mi je namenjena smrt, preden si bo mogel še služiti s svojimi rokami.« Javor in trta sta uslišala milo prošnjo jokajoče matere in jo potolažila. Javor ji veli: »Naj si naredi tvoj sin gosli iz mojega lesa. Pele mu bodo tako čudovito zvoneče, lepo in ginljivo, da ga bodo vabili v bližnje in daljne kraje, v kmetiške kočice in gosposke gradove in hranili bolje nego brata in prijatelja.« Vinska trta je dejala: »Jaz botra, pa bom skrbela, da bo prišel povsod, kjerkoli bo godel, na mizo bokal za bokalom za veselo uživanje vsi družini in tudi njemu. Zaklinjam se ti, draga mati, da žejna ne bo nikoli morila tvojega Kurenta.«

Kar sta botra obljubila, sta tudi pošteno izpolnila. Preden je še dorastel, je slul* Kurent za prvega godca v deželi in bil deležnik vsake gostbe in veselice. Ni mu trebalo pasti krav in

* *slúti* – (zastar.) *sloveti*

ovac, ni potiti se na polju. Živel je brez žalosti in skrbi, brez truda in žuljev. Nihče ni pojedel toliko mastnih založkov, nihče popil toliko kupic sladkega vina kakor slavni umetnik Kurent. Prvak vseh godcev je bil obenem tudi prvak vseh vinskih bratcev. Staro, jako verjetno poročilo trdi, da so podedovali neugasno njegovo žejo godci vseh vekov in narodov in tudi slovenski, in to brez razločka, naj stanujejo in kratkočasijo svet na pisani deželi ali pa – v beli Ljubljani.

20.

Sv. Urban je vprašal prijatelja Kurenta, če je zagodel ljudem že vse pesmi in napeve, kar jih zna. Kurent je dejal: »Vse, samo enega še ne. Tega napeva pa zato nisem hotel igrati, ker bi poslušalce tako razvnel, da bi popili vse vino, ki ga imajo, prej nego v treh dneh in bi se tako naskakali, da potem štirideset dni ne bi mogli nič plesati.« Sveti Urban zavriskal veselo: »Brate, povedal si mi krasno novico. Zdaj vidim, da bi se moglo vsaj to leto odpraviti pohujšanje, ki ga dela o svetem postnem času vino in kar je z njim v zavezi. Lepo te prosim, zagodi Slovincem najboljšo svojo kratkočasno, da jim poteče vino že pred pustom in bodo mirovali potem vsaj do velike noči.« Kurent obljubi prijatelju, da mu bo željo izpolnil, dasi ga je nekoliko skrbelo. Pustno nedeljo je jel hoditi od hiše do hiše, od vasi do vasi in gosti rojakom tako burkastno in radostno, tako sladko in zapeljivo, da so pili, jedli, vriskali, peli in

skakali noč in dan, kakor da so pobesneli in zdivjali. Z vinom, pečenko in potico so gostili vsakega brez razločka, prijatelja in sovražnika, domačina in tujca, berača in bogatina. Ostanke so polivali in metali po tleh, da so se napasli z njimi vsi psi in mački, vsi vrani, krokarji in kragulji, kar jih je živelo takrat v dolenski krajini. V svojem zamikanju in oduševljenju bi bili dali ljudje človeku, da jih je prosil, dušo, srce in časno in večno zveličanje svoje. Kurenta so iz neskončne hvaležnosti in veselosti skoraj zadušili z burnimi objemljaji in zdravicami, katere je moral izpiti na svoje in njihovo zdravje. Njegovi ženi, ki ji je tekel že deveti mesec, so dajali za cvrtje cele košare jajc in cele sode najslajše starine, da bi se tolažila in krepčala z njo v slabostih in težavah bližnje otročje postelje.

Tako je prišel o splošnem pitju in petju, ukanju in rajanju najveselješi dan vsega leta, slavni pustni dan, ko se naje in napije do sitega tudi tisti siromak, ki je trpel vseh dolgih dvanajst mesecev žejo in lakoto. Ali to leto pustni dan ni prinesel polnih miz ni kmetu ni gospodu, ni bogatinu ni revežu. V svojih brezumnih, dvodnevni veselicah so pojedli, popili in zatratili Dolenjci vse, karkoli so bili pridelali in priredili boljšega. V kletih in hramih niso imeli več ni kaplje vina, v žitnicah ni zrna pšenice, v svinjakih ni enega rilca, v kurnikih ni enega kopunovega in puranovega kljuna. V tej prejšnje čase neznani revščini so se popraševali obupno, kdo jim je zakrivil to splošno bedo in sramoto. Od vseh strani je donel isti odgovor, da je krivec vsi nesreči hudomušni Kurent, ki

je s svojimi vražjimi goslimi zmešal ljudem pamet, da niso mogli nič misliti na potrebe bodočih dni, tednov in mesecev. Srdita množica ga je zgrabila in obsodila, da ga treba še isti dan zabosti, truplo mu sežgati in vreči v Krko, da ga odnese v daljni svet, ker ni vreden groba v domači zemlji. Kazen se je izvršila natanko tako, kakor je ukazal razkačeni narod. V nje spomin še dandanes Kurenta pustni večer v nekaterih krajih zabadajo, v drugih sežigajo ali pa mečejo v bližnjo vodo. Kurentova žena je porodila še tisto noč in drugi dan je šla iskat z detetom v naročju jokaje predragega moža po vseh cestah in ulicah, po vseh lokah in dobravah. Na isti način ga išče vsako pepelnično sredo še dandanašnji. Tako je poginil stari Kurent, ali ta izguba se je brzo nadomestila, kajti je podedoval njegov sin, mladi Kurent, jasni um, goreče srce in spretno prste svojega slavnega očeta. Slovenske bajke in pustne šege ne bodo dale, da bi se mu pozabili godčevska umetnost, slana šaljivost in bistrumni domišljaji, s katerimi se je znal rešiti iz vseh stisk in nevarnosti na tem in celo na onem svetu.

21.

Naši predniki niso pridelovali nič vina. Za maše so ga morali kupovati jako drago v daljnih deželah. Prišel je k njim mlad, neznan berač. Poleg stare svoje navade so ga lepo sprejeli, pogostili in prenočili. Pred odhodom jim veli: »Bog vam plati! Za povračilo vaše dobrote vam puščam tole dragoceno

trto. Zakopljite jo tako pa tako in prinesla vam bo neizmerno korist, da mi boste gotovo do smrti hvaležni. Čez trideset let se vidimo zopet.« To rekši, se berač poslovi in odide. Ta trta je bila vinska; ali naši dedje, ki je niso še nikoli videli, so mislili, da je nekak srbot, in so se smejali. Dejali so, da se od nje ni nadejati nobenemu dobičku in da ni za drugo rabo nego kvečjemu za tepežkanje. Res čudno je bilo to, da je obšlo vsakega, kdor jo je prijel, neudržno hrepenenje, da bi z njo koga udaril. Preden je minilo četrte ure, so si jo jeli trgati eden drugemu iz rok in se z njo mlatiti. Hišnega gospodarja pretep ujezi, da pograbi trto in jo vrže skozi okno na cesto. Tam jo najdejo in pobero otroci in zdajci se začno tudi oni napletati z njo. Nabijali so se, dokler so vsi jokali in se zvijali od bolečin. Mož skoči k njim, jim vzame vražjo trto in jo da ženi z ukazom, naj jo precej sežge. Ona se zadere: »Zaradi tega spaka že ne grem netit ognja.« Gospodar zagrmi: »Moraš.« Žena neče in neče. Jela sta vpiti in se oštevati in prepir se je končal s tem, da je srditi mož uporno babo s trto prav dobro namahal.

Zdaj se je domislila svoje neumnosti in rekla, kesaje se: »Prav se mi godi. Da sem zagrebla trto po beračevem opominu, ne bi bila danes tepena.« Še isti hip jo je nesla za hišo in jo zakopala v rahlo zemljo, kakor jo je poučil neznani tujec. Trta se je prijela in rodila obilo grozdja. Iz ene je prišlo sčasoma mnogo stotin trt; Dolenjci so naredili vinograd do vinograda; v dveh desetkih let ni bilo nobene gorice več brez trsja in vinskega hrama, brez veselih pivcev in pevcev, brez

samopašnih šal in hrupnih kratkočasnic. Mnogo vina se je popilo doma, prebitek se je prodal Gorenjcem in cerkvam po vsi deželi. Mnogo koristi je prineslo vino dolenski krajini, obenem pa tudi mnogo grdih napak in nerodnosti. Kakršna je mati, taki so radi tudi otroci. S trto so prišli v Dolenjce pretepi, še stokrat hujše boje pa je v nemal povsod njen razposajeni, vrtoglavi zarod.

Čez trideset let se je berač vrnil in Dolenjci so ga sprejeli s tako častjo, kakor bi se bil oglasil pri njih sam dunajski cesar ali rimski papež. Napravili so mu gostbo, ki se je vršila brez presledka štirinajst dni in noči. Da ni manjkalo pečenke, so se izpraznili vsi kurniki in golobnjaki. Namesto majolik so stali po mizah kabli, in kupice so namestovali pivcem korci in lonci. Tako burnega in neskončnega veselja ni čakala dolenska stran še nikoli, odkar jo je Bog ustvaril. Vsa grla so ohripela od glasnega petja in vriskanja, vse noge so opešale in otrpnile od neprestanega skakanja in pribijanja. Berača so hvaležni Dolenjci skoraj zadušili s poljubovanjem in objemanjem. Vsi od prvega do poslednjega so pili z njim bratovščino in več nego stokrat se jim je moral zakleti, da bo ostal do smrti pri njih. Obetali so mu in se rotili, da bodo skrbeli zanj bolje nego za svoje očete in matere, žene in otroke. Mož je bil od tolike ljubezni in sreče ginjen, da je jokal kakor otrok.

Žal, da so začeli tako hitro siliti na dan pogubljivi škratci, ki se skrivajo in preže v vinu na lahkomiselnih veseljake. Preden se je gostba končala, so jele leteti zadirčne besede, zabavljičice

in psovke; obča sloga se izprevrže v občo neslogo, bratovska prijaznost v peklenško sovražnost. Za hudimi besedami so prišli kmalu še hujši udarci, veselo zbirališče se spremeni v tožno, krvavo bojišče. Brez težkih ran ni ostal noben pivec, ni berač, katerega so slavili. Pijani negodniki so mahali po njem od vseh strani, dokler je slabotni starček onemogel in se zgrudil mrtev na zemljo. Tako povračilo je prejel od Dolenjcev njihov največji dobrotnik in prijatelj, zato ni čudo, da je vzel Bog z njih vinstva svoj blagoslov in da so zdaj mnogo večji reveži nego Gorenjci, ki ne pridelujejo ni kaplje vina.

22.

Na Dolenjskem je bila silna povodenj. Sava in Krka, Mirna in Temenica so stopile čez bregove in zalile vse doline in tudi nižje gore. Ljudje so zvečine potonili; tisti, ki so se rešili na kak visok hrib, so poginili od straha in lakote. Živ in zdrav je ostal samo en človek, Stražan Lovre. Pobegnivši v Gorjance, je našel vinsko trto in jo milo prosil, naj bi mu pomagala. Trta je dejala: »Ker imaš vame toliko zaupanja, bilo bi grdo, ko te ne bi hotela uslišati, ali brez pogoja ne pomagam nikomur. Rodila ti bodem vsak dan toliko grozdja, da ne boš trpel nič lakote in si boš življenje lahko ohranil, dokler upade voda in si boš mogel za potrebno jed skrbeti sam. Za to dobroto pa se mi moraš zakleti v ime svoje in vseh svojih naslednikov, da boš ljubil mene in mojega sina bolj nego vse druge zemeljske

sadeže in darove in da boš odredil v ti ljubezni tudi svoje otroke in vnuke. Sadil me boš povsod, brez razločka, če je kraj zame pripraven ali ne: torej ne le na prisojnih goricah, ampak tudi v mokrih nižavah, kjer me bo poparila slana, na visokih hribih, kjer bom pozebla, v hladnih jarkih, kjer ti ne bom mogla dati sladkega grozdja, in na strmih rebrih, kjer mi bodo odnašali prst nalivi in hudourniki. Z mano se boš bavil in ukvarjal, če boš imel tudi čez glavo drugih potrebnjših opravkov, ki bi ti prinesli več dobička od mene. Bo ti kazalo, da si prikupiš k svoji kmetiji kak travnik, gozd ali njivo, ali ti ne boš smel poslušati svoje pameti, nego boš potrošil zadnje svoje krajcarje za kosec vinograda, dasi boš imel od njega več izgube nego dohodka. Moje vino boš hodil pit ob praznikih in delavnikih. Vest te ne bo smela nič gristi, da boš zanemarjal zaradi njega božjo službo in svojo rodovino. Kadar te bo pritisnila sila za denar, boš prodal rajši vsako drugo stvar, tudi zadnjo srajco, nego preljubo svojo vinsko gorico. Pri polni majoliki se boš kratkočasil v svojem hramčku pozimi in poleti s prijatelji in ljubiciami, čeprav boš dobro vedel, da boš zapravljal s temi veselicami ves svoj imetek: hišo, kmetijo, vinograd, pamet in dušo svojo. Prizezi, da boš izpolnjeval vestno in natanko te pogoje. Ali gorje tebi in tvojim naslednikom, ako jih prestopite! Vse vode se bodo napele in poplavile ne le ravnine in doline, ampak tudi najvišje gore. Iz valov ne bo moči nikamor pobegniti, brez milosti bo moral poginiti ves dolenski rod.«

Ubog Lovre, ki se je bal smrti, ni pomislil, kako pogubni so ti pogoji, in je prisegel vse tako, kakor mu je velela trta. Rešil si je s tem res življenje, ali nakopal je brez števila nadlog in rev svojim naslednikom. Poleg prisege, ki jih veže, jim mora biti vinstvo prva in glavna skrb in zabava, zaradi njega zanemarjajo polje in živinstvo, obrt in trgovino. Od tod izvira vsa njihova ubožnost in nesreča. Modri možje jih zaman uče, da bi se poprijeli umnejšega gospodarjenja. Oni v odgovor kima-jo z ramami in vele: »Vse ni za vsakega; kar bogati Gorenjca in Štajerca, ne bi koristilo Dolenjcem, temveč jih ugonobilo. Vsekako je stokrat bolje in pametneje, piti cviček in stradati, nego izneveriti se dedovi prisegi in – utoniti!«

23.

Ko se je odtekla voda, je zapustil Stražan Lovre goro in začel po malem zopet kmetiti. Zemljišča je zdaj imel za sto graščin, a zdelo se mu je na svetu strašno pusto in žalostno, ker je bil tako sam, brez žene, brez znancev, brez človeka, s katerim bi se mogel kaj pomeniti. Silno se je torej obveselil, ko je zagledal godca Kurenta. Povabil ga je v svojo hišo in pogostil, kar ga je najbolje mogel. Kurent ga vpraša, kako živi. Lovre veli: »Za vse drugo, hvala Bogu, prav dobro, ali toži se mi po društvu, najbolj pa po rodovini, ker nimam ne žene ne otrok.« Kurent ga potolaži: »V beli Ljubljani je toliko deklet, da roditelji ne vedo, kam z njimi. Če hočeš, pojdem precej tja,

pa jim bom zagodel tako lepo pesem, da se bodo usule vse za menoj. Pripeljal jih bom sem, da si izbereš nevesto po svoji volji.« Lovre je bil jako zadovoljen s to ponudbo in je dejal: »Le hitro hodi, kajti samščina mi že preseda.«

Kurent se dvigne in odide. Lovre pa je začel premišljeva-
ti, kako nevesto bi si izvolil. Modroval je takole: »Moja žena
bo mati novemu dolenskemu rodu in plemenu. Biti mora
torej taka, da mi bo rodila zdrave otroke, krepke sinove in
lepe hčere, vendar pa ne sme biti ni prevelika ni premočna.
Veliko babo je že grdo videti, ljudje ji pravijo konjska smrt in
se ji rogajo. Premočna pa bi me lahko strahovala in nemara
kdaj tudi otepla, česar me obvarujta sam Bog in sveti Lovrenc.
Rajši bi poginil ta hip, nego učakal tako sramoto. Moja bodo-
ča Micika ali Ančka bodi lahka kakor mlada srnica, gibčna
kakor vrtavka, brza in spretna kakor na škripcih. Beli koži
gre po svetu velika slava, ali jaz je ne maram. Beloličnim ne
diši delo na polju, ker se boje, da bi ogorele. Jaz pa zahtevam
pridno babnico, ki se ne bo strašila sonca in pota in nobenega
posla. Tudi je beseda vseh modrih mož, da so rjavke veliko
bolj trdne in zdrave nego mehkužne belke. Na vsak način si
moram dobiti zaročnico, ki bo lepo okrogla in rejena. To uga-
ja očem in srcu, pa je tudi koristno in potrebno. Jaz sam otrok
ne morem dojeti; moral bi jim poiskati, ako ne bo baba za nič,
dojnice, ali v ti samoti je ne iztaknem, če bi se stokrat na glavo
postavil. Nosek bo morala imeti žena prav, prav majhen, mene
je Bog preobilno obdaril. Med očmi in usti mi je narasla taka

strahotna kumara, da so me hodili fantje dražit pod okno s pesmijo: ›Nos ima kakor kopito, – ni nikdar ni tobaka sito.« Gospoda ljubi veliko oko, jaz pa nočem, da bi bila moja žena podobna volu. Oči bo drobnih kakor brinje, ali bistrin in svetlih, ki mi bodo znale migljati in me gledati tako priliznjeno in zaljubljeno, da mi bo kar srce trepetalo od rajske radosti in zadovoljnosti. Že od nekdanj se mi gnusijo usta, ki se odpirajo na široko od ušesa do ušesa kakor lesa ali podna vrata. Kakor oči in nos moje žene, bodo majhna tudi njena usta, ustnice pa rdeče kakor jagode in tenke kakor papir. Večkrat sem slišal, da so taka usta rada žejna in da se jih drži grlo, ki je široko kakor rokav. Jaz pa pravim tako, da je slab mož tisti, ki ne privošči svoji ženi toliko vina, kolikor ga hoče popiti. Zdaj pa še nekaj. Nevesta mi bo prišla s Kurentom. Dekleta, ki hodijo po svetu za godci, se ne morejo šteti za svetnice, ali kaj za to? Tercijalke si niti ne želim, poštena pa je lahko tudi dobrovoljka. Treba mi bo dobro paziti in izbrati tisto, ki bo najbolj sramežljiva. Razuzdanke ne vzamem za ves svet, že zato ne, ker bi mi porodila in vzgojila cigansko svojat, pred katero bi vsi pošteni ljudje pljuvali. Zdaj, ko sem vse potrebe in okolnosti svoje ženitve tako dobro premislil, smem za trdno upati, da mi bo pomagal tudi Bog, ki pravijo, da Kranjca nikoli ne zapusti: če ni lačen, je pa žejen.«

Stražan Lovre se je o ti baš ne duhoviti šali veselo zasmeljal in jel hrepeneče gledati proti Ljubljani. Kurent je pošteno izpolnil, kar je obljubil. Grede gor in dol po ljubljanskem trgu,

je privabil s čudovitimi svojimi goslimi celo vojsko deklet iz mesta, predmestja in z dežele. Ko se mu je zdelo, da jih je dovolj, se je z njimi napotil na Dolenjsko. Godel jim je tako sladko, milo in zapeljivo, da se nobena ni domislila, da se je treba vrniti domov. Zapazivši jih, skoči Lovre v grmovje nad cesto, da bi jih skrivaj videl, gledal in ogledoval. Lepe so bile do malega vse, ali to mu ni bilo kar nič pogodu, da so se stiskale tako očitno okoli Kurenta, poskakovale kakor razposajeni fantje in se široko in na ves glas smejale in grohotale. Že je začel obupovati, da si bo našel nevesto v Kurentovem krdelu, kar opazi kakih dvajset korakov zadaj deklico, ki je šla sama zase in si zakrivala desno lice in oko z robcem. Lovre veli: »Zdaj mi deklice ne bo treba več iskati. Mimo mene gre krasotica, ki je v obraz in život vsa taka, kakršne si želim, obenem pa sramežljiva in boječa.« Srčno stopi k nji, jo prime za roko in ji veli: »Pojdi z mano, bodi moja žena! Imela boš pri meni kruha in vina, kolikor boš hotela.« Dekle zakliče veselo: »Kaj tudi vina?! Tega se ne bom nikoli branila, ali s tabo pa vendar ne morem iti.« Lovre se začudi: »I, zakaj pa ne?« Ona se zardi in mu zašepeta: »Zato, ker bi me bilo preveč sram, ko bi šla vštric. Hodi ti zmerom kakih deset korakov pred menoj, saj bom dobro gledala, da se ne bova zgrešila in izgubila eden drugemu.«

Tako si je dobil Stražan Lovre nevesto in mater vsem našim dolenjskim rojakom. Ta srečna deklica je bila Ovbetova Micika, ki se je porodila v ljubljanskem predmestju. Izvedenci

trdijo, da so podedovale nje svojstva tudi naslednice, da so vse prave Dolenjke lahke, gibčne in spretno, v obraz rjave, majhnih oči, ust in nosa, v vedenju svojem pa ljubeznive in vselej vsaj kolikor toliko sramežljive. Z robcem si menda še zdaj rade zakrivajo desno lice in oko in tudi vinska žeja jih baje malokdaj popolnoma zapusti. Ali na Dolenjsko se je doselilo in zmešalo z domačini veliko gorenjskih, ribniških in drugih slovenskih in neslovenskih ljudi, po katerih so se prvotni deželski obrazi in nravi mestoma že močno popačili ali vsaj predrugačili. Ta narodna zmes je zakrivila, da se dobi dandanes ob Krki in Temenici dovolj velikih, močnih in nerodnih bab, v katere se človek le s težkim srcem zaljubi. Iz istega vzroka pa se nahajajo zdaj sem pa tam tudi take ženske, ki ne jokajo preveč, ako ne popijejo ves dan ni kaplje vina. O dveh starkah se celo govori, da ga nista še nikoli poskusili, kar sta na svetu, česar pa jaz iz prav dobrih razlogov ne verjamem.

24.

Na Dolenjskem je gospodoval sila bogat grof. Imel je trideset kleti, v vsaki po trideset sodov vina, živine, denarja in zemljišč pa toliko, da jim števila sam ni vedel. Hči se mu je porodila samo ena, ime ji je bilo Katrica. Deklica je prosila očeta, naj jo omoži. Grof privoli in ji ugame za doto vse Podgorje, z ene strani od Save tja do Rožnega dola, z druge od hrvaškega Samobora pa tja do belokranjskega Semiča. Njegove dobrote

se itak Katrica ni mogla veseliti, kajti je izustil strašno besedo, da mora snubač, preden jo odvede na svoj dom, pojesti vso žival, ki se mu redi v hlevih in svinjaki, v ovčarnicah, kurnikih in golobnjaki in popiti do zadnje kaplje vse vino, ki mu leži v tridesetih kletih. Če ne bo mogel tega storiti, mu bo odsekal brez milosti glavo. Vsi mladeniči, bogati in revni, žlahtni in kmetiški, so zaželeli lepe Katrice in rodovitega Podgorja, ali nihče se ni usodil, da bi prišel v grad in jo snubil. Dolenjci, ki se niso še nikoli za nobeno drugo reč popolnoma zložili, so trdili v en glas, da Bog ni ustvaril človeku grla in želodca, ki bi zmogla toliko jedi in pijače.

Nad Savo blizu Vač pa je živel takrat Telebanov Pongre. Ta Pongre je bil takov korenjak, da ga vsa vas ni mogla ustraševati. Delal je za deset drugih, jedel za sto, popil pa za tisoč. Pravzaprav so ljudje tako govorili, dokaza niso imeli nobenega. On sam je trdil, da še ni bil nikoli sit in nikoli pijan in da bi použil lahko vse, kar bi videl.

Katrica je zvedela, kakov junak je Pongre, ter mu poročila, naj pride ponjo, ker ga ljubi. On se obveseli in jo gre snubit. Grofu se je grozno za malo zdelo, da bi imel kmetiškega zeta, vendar mu obljubi hčer, kajti uverjen je bil, da ne bo mogel izpolniti pogoja. Ukazal je hlapcem in deklam, naj začno kuhati, peči, cvreti in točiti. Pongre sede. Sline so se mu cedile kar curkoma, kajti od pota in vročine je bil silno žejen in lačen kakor volk. Katrica stopi k njemu in ga milo gleda in opominja, naj napne vse svoje moči, da ne pogubi sebe, svoje slave

in njene sreče. Tega Pongretu ni bilo treba praviti. Preden se je spekel zanj drugi vol, je bil že prvi pojedен; jagnjičke, purane in kopune pa je prigrizoval kakor drugi ljudje kosce kruha. Vina ni maral piti iz kupice, morali so mu prinesiti kebel, ki je jemal devet bokalov. Pol goveje črede je poručal za zajtrk, drugo polovico za predjužnik. Opoldne se je lotil prascev. Za večerjo so ostale le tri borne ovce in nekoliko gosi. Grofovo kapljico pa je pocedil, da ni vedel kdaj. Nobena rupa ne požira tako hlastno vode, kakor je požiralo njegovo viteško grlo potoke vina, s katerimi bi se bila napojila lahko vsa dolenska krajina. Ko je oglodal vse kosti in si oblizal prste, se je zamašil z ajdovim otepom, potem pa sedel s Katrico v kočijo in vriskuje pognal konje proti Podgorju.

Grof se je strašno jezil, da je izgubil hčer in Podgorje in dobil za zeta robatega Vačana. Zbral je veliko vojsko biričev in hlapcev in jo poslal za kočijo, da bi Pongreta ubili. Ko zagleda Katrica pregnjalce, se je jela ihtiti in javkati: »Gorje nama, še danes bova oba mrtva, ti od meča grofovih hlapcev, jaz pa od neskončne žalosti, da te bom izgubila. Poglej, vojska je že pod klancem, skoro naju bo došla.« Pongre veli smeje se: »Preljuba žena, ne boj se!« To rekši, izdere zamašek in zdajci bruhne iz njega velikansko jezero, ki zalije in utopi vso vojsko grofovih hlapcev in biričev.

Srečno sta dospela ženin in nevesta v svoje Podgorje. Tam si je sezidal Pongre v goščavi vas, ki se imenuje v spomin njegov še dandanes Pangrč grm. Njegovi nasledniki so naši

kreпки in pošteni Podgorci. Kakor njihov ded slove tudi oni, da so najboljši jedci in pivci, obenem pa tudi najpridnejši in najjeklenejši delavci na vsem Dolenjskem.

Uganke

Iz kože je prišel, nima kože, za kožo leze?

(Vino.)

Pri nas imamo fabriko, v kateri delamo iz lesa cukrer, iz cukra blato, iz blata zlato, v zlatu pa se hudiček zaredi, ki se rad v glavo zakadi?

(Trs, grozdje, mošt, rumeno vino, pijanost.)

Mati je bila slaba, da brez palice ni mogla stati, pa je rodila junaka, ki ves svet premaga?

(Trta, vino.)

Pod gorečim hribčkom studenec teče, najrajši ga pijo, kadar nima nič vode?

(Rdeč nos, vinska pijača.)

Sovražniku še nikoli nisem nič žalega storil, prijatelja pa sem že marsikaterega umoril, kdo sem?

(Vino.)

Ajda me vsi časte, krščenega me pa dostikrat še tercijalke zaničujejo?

(Vino brez vode in z vodo zmešano.)

Sem lahak, da me vsak otrok zvrne; če se človeka primem, pa dobim težo, da ga ni korenjaka, ki pod njo ne bi omagal?

(Vino v steklenici, pijanost.)

Sem fantič mlad, še ne leta star, pa užugam vsakega junaka?

(Vino.)

Vrabič ima gnezdo na sredi drevesa, mladički pa v vrh sfrče in drevo podero?

(Vino v trebuhu, pijanost, ki človeka vrže.)

Oče je bingelj-bingelj, sina pa kliče cingelj-cingelj?

(Grozdje, ki binglja na trti, vino, ki se kliče cingljaje na kupico.)

Potok v brezno pada, iz brezna pa iskre v glavo lete?

(Vino, pijanost.)

Jaz sem tako dober, da ga nosim, v zahvalo me po tleh
meče, pa mu vendar ostanem prijatelj?

(Vino in pijanec.)

V leseni hiši leži, v stekleni gorí, v meni norí?

(Vino, sod, steklenica, človek.)

Kdo objema ljubčka, pa se ga z roko nič ne dotika?

(Pivec, kupica, vino.)

Jaz sem čuden popotnik: navzdol tečem, pa na vrh pridem?

(Vino, grlo, glava.)

Pri nas imamo junca, ki je v velikem hlevu krotak kakor
jagnje, v majhnem pa hud kakor vrag?

(Vino v sodu in v steklenici.)

Katera žival človeku nič ne stori, če je zunaj, ako pa noter
pride, pa ga rada pobode in v gnoj vrže?

(Vino, dokler se ne pije, in potem, ko je popito.)

Mati je iz zemlje prišla, sin pa v zemljo zakoplje?

(Trta in vino, če se preveč pije.)

Mati zakopana, oče obešen, sin po svetu hodi pa ljudi moti?

(Trta, grozdje, vino.)

Mati stoji, sin visi, vnuk pa teče?

(Trta, grozdje, vino.)

Če me ni, me želi, če me dobi, me uduši?

(Pijanec, vino.)

V okroglem turnčku čepim, vsako srce razveselim?

(Vino v steklenici.)

Vsakega cesarja ustrahujem, revežem pa se me ni treba nič bati?

(Vino, ki revežem zato ni nevarno, ker ga nimajo.)

Pri nas imamo čudnega volička. Če ga izpustimo, nam zleze v zemljo, če ga zadušimo, pa nam skoči v glavo in nas pobode?

(Vino.)

V temnici ležim, odrešenja si želim, ko mi odpro, me pa požro. Tako sem zmerom revež, pa nič ne vem, da sem?

(Vino v sodu in na mizi.)

V leseni hiši sem bolj miren nego jagnje, v koščeni pa hujši nego volk?

(Vino v posodi in v človeku.)

Več ko sem je ujel, manj je je bilo na oči, kaka žival je bila?

(Vinska kapljica.)

Pobodem brez rogov, poderem brez rok, ubijam ljudi brez kazni, delam še brez števila drugih grehov in se nič ne kesam, pa vendar ne bom pogubljen?

(Vino.)

Če ga premagam jaz, oba stojiva, če premaga on mene, pa pade z mano vred?

(Človek, vino.)

Oče je bil obešen, sina pa so za Boga spoznali?

(Grozdje, vino v sv. zakramentu.)

Dokler sem cel, me vsak otrok pokonča, kadar pa me iz kože denejo in razmesarijo, postanem hrust, da ves svet premagam?

(Grozdje, vino.)

Jaz sem največji hudodelec na svetu, pa me vendar tako časte, da se brez mene ne opravi nobena maša?

(Vino v sv. zakramentu.)

Mati ima krempeljce, sin bradavice, sinov sin pa roge in marsikoga pobode?

(Trta, grozdje, vino.)

Fant junak, starec za devet junakov?

(Novo in staro vino.)

Nedolžen sem bil obešen, poteptan in zaprt; ko so me izpustili, sem bil največji grešnik, pa so me vsi častili in niso mogli prebiti brez mene na nobeni svatbi in veselici?

(Grozdje, vino.)

Martinček cviček, Urbanček pijanček?

(Ob sv. Martinu ima vino še mnogo manj moči nego o sv. Urbanu.)

Kjer je cukrček, tam je Jakelj, praznik pa se s kislico pari?

(Sladko vino je tudi močno ali jako <»Jakelj«>, kisló pa vselej prazno.)

Zjutraj Martinček, zvečer pa Jurček?

(Kdor začne vino že zjutraj piti, je zvečer pijan in neumen.)

Pri Urbančku je kosil, pri Jurčku pa večerjal?

(Isti pomen.)

Mati, ki ima troje oči, najboljše otroke redi?

(Trta rodi najboljše vino, ako se ji puste, kadar jo obrežejo, samo tri očesa.)

Jaz sem hladan. Kogar zebe, naj pride k meni, da ga pogrejem?

(Dobro vino.)

Pregovori, govornice in besede*

1. O vinski gorici

Vinska gorica je lepa, ali potratna ljubica.

Trta iz pota poganja in grozdje na žuljih zori. Vinograd pa potrebuje trojno vlago: dež, roso in pot.

Kdor hoče, da bi mu vinograd kaj rodil, mora iz njega devetkrat pajke pregnati.

(V vinogradu je devet glavnih del: rez, vez, kol <genetiv: koli>, kop itd.)

* Opomnja. Mnogi mislijo, da so Dolenjci po otročje lahkomišelnih in zamorjenih pijančkah in obenem najbedastejših vinščakov na svetu. Tem strogim sodnikom priporočam in posvečujem to poglavje, v katerem sem zbral, kolikor je bilo moči, dolenjske nazore o vinstvu, vinu in krčmah. Morda jih pouči, da se motijo. J. T.

V vinogradu je delo veselje, ne pa težava.

Tri reči razvesele najbolj srce in oko: lepa ženska, lep konj in lep vinograd.

Dober vinograd delajo tri reči: sadež, lator in sonce (*žlah-tna trta, latorasta zemlja in kraj, ki ga obseva od jutra do večera sonce*).

Tudi za dobro vino so tri reči potrebne: letina, shramba in starost.

Kakršna je posoda, tak je duh.

Duščasta posoda gospodarja toži.

Kdo bo jedel štruklje, ki se prineso na mizo v kahli – kdo bo pil vino, ki se nataka iz nečedne posode?!

Kakršen je gospodar, taka je posoda.

Gospodar, ki devlje vino v smrdljiv sod, in gospodinja, ki spravlja kruh v gnojni koš, sta brat in sestra.

Dober gospodar proda rajši posteljo izpod sebe nego za-slajen (zažmahan) sod.

Kadar je pri nas najslabše vino po pet goldinarjev, se dobi najboljše lahko po sedem goldinarjev. Ta mali razloček v ceni je glavni vzrok, zakaj se drže naši ljudje stare navade. Dajte nam železnice, da se bo dobro vino moglo dobro prodati, pa boste videli, kako hitro se bo izuril tudi Dolenjec za razumnega vinščaka. (*Obča govorica vseh pametnih gospodarjev.*)

Mi rabimo zdaj vinske maline, katerih niso poznali spredniki naši, vinogradi se gnoje čedalje bolj, jeli smo kasno trgati, zasajati zlahtnejše trte in mnogi so vpeljali še razne druge koristne novice – kako tedaj nam morejo očitati tujci, da nič ne napredujemo? (*Pravična tožba!*)

Najboljši prijatelj bi bil Dolenjecem tisti, ki bi jim pokončal vse vinograde. (*Čuje se dostikrat zaradi mnogih slabih letin in tudi zategadelj, ker se zanemarijo marsikdaj radi vinstva najnujnejša poljska dela.*)

Trta je svet sadež (*zaradi vina v sv. zakramentu*).

Trta rodi perje – delo pa grozdje.

Grunt je za trto privezan.

Trta mora imeti eno oko več nego človek.

Kadar vino slabo obrodi, pravijo: Bog ga je dal! O dobri letini pa se hvalijo ljudje: Mi smo ga pridelali.

Tudi dvakrat zakopana mati rodi dobre otroke. (*Zagrobana trta.*)

Vinograd pravi: Primi se me, če ne, se bom prijel jaz tebe.

Če ne boš osvinjal (*narod rabi krepkejšo, ali še gršo besedo*) vinograda, bo osvinjal vinograd tebe. (*Pravijo tisti, ki gnoje gorice kakor polje z živinskim gnojem.*)

Vinograd potrebuje delo, ne pa gnoja. (*Trdijo taki, ki ne gnoje nič.*)

Vinograd potrebuje več dela nego gnoja. (*Govore gospodarji, ki slove za posebno pametne. Gorice gnoje, ali ne z živinskim gnojem, ki se jim zdi premočan, nego s kako bolj lahko rečjo, ki počasi gnije, npr. z listjem, rezino, koruzno slamo, papževo repico idr.*)

V vinogradu delaj vselej o lepem vremenu, če ne ga boš zatrl.

Pozno obrezuj, pozno grobaj, pozno trgaj – uče pametni gospodarji.

Nizko obrezuj, globoko koplji, pa boš dobil dosti in dobrega vina.

Tičina jalova gospodična. *(Tičina je jako žlahtna trta, ali na Dolenjskem ne rodi rada.)*

Lipina je zimska ljubica. Lipina pozimi dobro greje, poleti pa zmrzne. *(Izgubi vso moč in dobroto.)*

Kakor ni zaroda brez moža in žene, se ne dobi dobro vino, ako se ne zmeša vsaj dveh vrstá grozdja *(npr. belina in črnina)*.

Olje samo se ne more uživati, ali daje slast jedem, tako tudi kraljivina sama ni dobra pijača, ali pomešana z drugim grozdem, daje najžlahtnejšo kapljico.

Martinček cviček, Urbanček pijanček.

(O sv. Martinu vino še nima moči, dobi jo šele proti sv. Urbanu.)

Vino je krstil sv. Martin, ker ni imelo nič pameti, so mu dali za varuha sv. Urbana.

O sv. Martinu dobi vino ime, spomladi dozori, omladi pa se šele čez nekoliko let.

Kakor pride človeku vsa moč in pravica s štiriindvajsetim letom, dobi tudi vino šele čez štiriindvajset let vso krepkost, slast in dobroto, ki mu je prirojena.

Poglejte norca – kupuje hram, pa še kota nima.

Rožice, ki rasto v hramu, lepo diše, ali so glavobolne.

V hramu je že marsikateri mož pozabil, da je oženjen.

Dokler je hram poln, se ne manjka nikoli prijateljev.

V hramu se je posušil že nekateri sod in nekateri deviški venec.

Če hodi kdo pogostoma v hram, je kazno, da ga ne pije sam (nego z ljubico).

Če napaja v hramu mož ljubice svoje, zgodi se rado, da napaja doma žena ljubčke svoje.

Naša nesreča so hrami in zidanice!

2. O vinu

Pocukran hren je dobra pijača.

(Mošt, ki mora sladeti in hreneti, drugače ni dober.)

Dolenjski otrok na pol ust sesá, na pol ust pa že vino srkljá.

(Marsikje se to res zgodi, ali to se ve, da ne sploh.)

Dolenjski otroci so pod pipo zarojeni, pod pipo rojeni, pod pipo odgojeni, kako bi mogli imeti dobre glave?!

(Tožarijo nekateri učitelji, ki so pa dostikrat sami krivi, če se učenci slabo uče.)

Vino je Bogu in ljudem ljubo.

(Bogu, ker je spremenil Kristus vodo v vino in zaradi njegove krvi v svetotajstvu.)

Pij, ali se ne opij! Pij ga le, pij, ali pameti ne zapij!

Pametnemu človeku je vino vselej za zdravje.

Kadar greš vino pit, ne pozabi doma pameti.

V vinu je zdravje in bolezen kakor v rožah med in strup.

Vino se mora počasi piti, drugače ne tekne.

Vino je ustvaril Bog za pametne ljudi, ne pa za norce.

Kmet ni vina še nikoli podražil, če ne obrodi, ga pa ne pije.

Vino je kmetu priboljšek, če ga ima, ga pije, če ga ni, pa prebó tudi brez njega.

Vino je mladim ljudem za veselje, bolnim za zdravje, starim za okrepčanje.

Vino da mladim srčnost (korajžo), starim moč.

Dokler diši bolniku vino, še ni nevarno.

Žeja se prežene z vodo, dolgčas z vinom.

Bog je dal vodo za žejo, vino za veselje.

Vino odplakuje skrbi.

Kdor v jezi vino pije, ne bo dolgo živel.

Pij vino, kadar si žalosten, ne pa, kadar si jezen.

Jeznemu je vino strup, ki ga gotovo umori.

Kmetu ni sile, dokler ima kupico vina in hlebec kruha.

Najboljše zdravilo je dobro vino.

Najboljši zdravnik se vozi v pipi, ne pa v kočiji.

Novina odpira, starina zapira.

Kdor vino poliva, se iz Boga norca dela.

Kdor vino poliva in kruh na tla meče, bo še obojega stradal.

Tri najboljše reči na svetu so: vinska kapljica, svinjska rebra in –.

Resnico govore otroci, norci in pijanci.

Vino jezik razveže.

Vino razodene vsako skrivnost.

Vino je že nekaterega tatu izdalo.

Boj se človeka, ki se pri vinu hlina.

Pri vinu se pogajaj, pri vodi se pogodi.

Iz pogodb, ki so bile pri vinu storjene, je prišlo že veliko pravn.

Pri vinu kupuj, pri vodi prodajaj.

(Ta šala svetuje, naj se kupuje pri vinu zato, ker se da vinjeni prodajalec lažje prekaniti nego trezen!)

Maseljc* ženi, polič** gospodarju, bokal*** prijatelju.

Dekle vino srkljá, žena ga pije, vdova ga žre.

(Resnica je, da se dobi med dekletu prav malo pijank, med vdovami pa dovolj.)

Pameten človek vino lahko ustrahuje, norec pa mu ni nobeden kos.

Ne išči pameti tam, kjer se bratita Jurček in Martinček *(bedak in pijanec)*.

Polič se lahko premaga, z bokalom pa se ni varno bojevati.

Treh centov ne morem nesti, če privržete bokal vina, pa bom z njimi tek.

* *máseljč: pribl. 3,5 decilitra*

** *polič: 7,5 decilitra*

*** *bokál: 1,5 litra*

Z enim bokalom je odrastel človek na pol močnejši, z dvema pa na pol slabejši.

Marsikateri gruntec je že po grlu splaval.

Vinska poplava je že več hiš odnesla nego povodenj.

Gospodar mlatičem: »Koliko mislite, da boste danes omlatili?« Mlatiči: »Povejte nam najprej, koliko nam boste dali vina, večja ko bo pijača, večje bo tudi delo naše.«

Sam drg, sam srk.

(Kdor sam dela, naj tudi sam pije.)

Nič dela, nič vina, malo dela, malo vina, veliko dela, veliko vina – tako delajo pametni gospodarji.

Velik pijanec – dober delavec.

Gospodarju se je bati lenuha, ne pa pijanca.

Boj se rokodelca, ki dela ceno: računal ti bo na dan dva groša, popil pa za goldinar.

Kovači so vsi pijanci.

(Isto se trdi o mesarjih, voznikih, godcih in nekdanjih učiteljih.)

Vino popijo družina in najemniki; gospodar nima od vinograda drugega kot skrbi in davke.

Pri nas zahteva vino že vsaka plevica in predica, kako more gospodar zdelavati!

Kmet je pridelal, svetniki so pa požrli.

(Ta surova šala ima v sebi žalostno resnico, da se o praznikih najhuje pijančuje.)

Pri nas ima že vsak svetnik, ki je v oltarju, svoje žegnanje in svojo pijačo.

(To baš ne, res pa je, da so pri mnogih župnih cerkvah po dva in po trije shodi, razen njih ima vsaka podružnica še svoje posebno proščenje!)

Pijmo ga, saj nima kosti!

Vino nima kosti, ali je že marsikomu kosti polomilo.

Barka se utopi tudi v vinu, ne le v vodi.

Nalivati zna vsak, piti pa ne.

Najhujši pijanci so frakeljčkarji.

Slaba trgatev ne dela slabe letine, vino je le nameček.

Prosimo Boga kruha, ne pa vina; če ni vina, pijemo vodo,
če ni kruha, pa ne moremo jesti kamenja.

Gorenjsko vino je mleko, zato so Gorenjci tako zdravi in
močni.

Najgrša stvar na svetu je pijana baba.

Vino dobro greje, slabo hrani.

Vino dobro govori, slabo sliši.

Vinskemu človeku vse neumnosti na misel pridejo.

Iz tebe ne govori pamet, nego vino.

Ti si Tinček, iz tebe pa govori Martinček (= *vino*).

Ne pij, kadar je treba delati, ne delaj, kadar je treba piti.

Vino dela mir in prepir, kakor so ljudje.

Vino s kolom maha.

Kdor se noče osvinjati, naj se ne meša med prasce in ne
med pijance.

Kdor visi za brado, ga stresejo.

Kdor s pijanci poseda, ga bole rade glava in pleča.

Kjer je dosti vina, se najde lahko družina.

K vinu silijo mušice in prijatelji.

Bratovščina, ki se pri vinu naredi, se z vinom izkadi.

Pri vinu bratec, pri vodi škratec.

Čebele silijo na med, najemniki na vino.

Pri vinu se ljubezen hitro razgori, hitro pogori.

Vinske ljubice rade prebirajo.

(Oklepajo se tistega, kdor ima več denarja, da jih napaja.)

Kdor da delavcem dosti vina, se ni še nikoli pritožil, da slabo delajo.

Naj bo delo težko kolikor hoče, dosti so na dan trije poliči za moškega, trije maseljci za žensko.

Kdor meša vino z vodo, se iz Boga norca dela.

(Dolenjci pijejo samo vino ali pa samo vodo.)

Sparjeno vino je strup kakor zavrelca.

(Dolenjec tudi o najhujšem mrazu vina nikoli ne greje, če je le količkaj pogreto, pravi, da je »sparjeno«.)

Matere bi se poroda bolj bale, ko ne bi vedele, kako pridno se streže otročnicam z vinom in kuretino.

Vino je za otročnico, ne pa za otroka.

Starega človeka drži palica, še veliko bolj pa vino.

Če človeka ves svet zapusti, da se mu na mizi le vince blešči!

Človek ima svojo trmo, vino pa svojo.

Vino je tako trmasto, kakor kaka prav sitna gosposka baba.

Vino je srborito in svojeglavo.

Vinski jezik je dolg kakor žrd.

Vino veliko obeta, pa malo da.

Vino ima strašno široka usta, spomin pa prav majhen.

Tolažba, ki jo da vino, je kratka.

Vino zna dobro plezati.

(Pride iz želodca v glavo in celo v lase!)

Vino je že nekateremu noge izvinilo.

Vino se samo pije (= v sodu se suši).

Vino človeka hitro obogati.

(Mnogi pijanci se bahajo z imetkom svojim, ki je malo vreden.)

V luži se prah vzdiguje, pojmo jo pit!

(Govori se, kadar se praši vino, npr. junija, kajti je takrat posebno dobro.)

Če pije otrok rad vino, ga ne bo maral, ko bo odrastel (?!).

Kdor vina preveč pije, je neumen, neumen pa je tudi tisti, ki ga nič ne pije.

Vino pravi: Ali me nesi, ali pa tem bom vrglo.

Vino pravi človeku: Midva imava en dom, jaz sem prišlo iz njega, ti pa vanj greš.

(Ta dom je zemlja.)

Vino pravi pijancu: Ti piješ mene, jaz tebe, ali bo tebe prej konec nego mene.

O vinu se prav lahko pametno pridiga, ali malokdo ga zna pametno uživati.

Vino zna lepo pridigati, ali ga nihče ne posluša.

Stara resnica je, da se vsak grešnik lažje poboljša nego pijanec.

Učakal je osemdeset let: vidi se, da ni stradal nikoli vina.

Kaj se držiš tako kisló, kakor da bi bil v Liscu vino pokušal.
(Lisec je slaboglasna vinska gora pri Žužemberku.)

Trška gora je lepa, ali nezvesta ljubica.
(To goro kaj rada toča pobija, da pridelajo na nji prav malokdaj veliko vina.)

Tisto vino ni dosti prida, za katero se ne more nič drugega reči, nego da je zdravo.

Podgorsko in ljubensko vino sta si brata, od obeh boli človeka – trebuh!

Naša vina so zdrava, lahka, sladka, rezna in stanovitna, katero ljuško* vino se more ponašati s toliko dobrotami? Gotovo nobeno.

(Tako hvalijo Dolenjci svoja vina in po pravici, ali žal, da grozdje malokdaj prav dozori – dobre vinske letine so redke kakor bele vrane.)

V hramu je vsako vino boljše nego doma in doma boljše nego v krčmi.

Pij vino, kadar se dobro pohladiš, in nikoli ne brez kruha, pa ti ne bo nič škodilo, če ga pcediš tudi kako kupico preveč.

Boljši je polič vina in kmetiška južina nego največja gosposka pojedina brez vina.

Vinu bodi prijatelj, ali se ne smeš vanj zaljubiti.

Dokler bom imel dosti vina, krompirja in kisle repe, nikoli ne porečem, da se mi slabo godi.

(Tako govorjenje je slišati dostikrat.)

Človeku ne diši le vino, pri vinu mu diši tudi delo.

Vinu je vsaka cesta preozka.

* ljuški: tuj

Vino ceste meri, pa se nikoli ne zameri. Pijanec gre s parizarjem, zato potrebuje široko cesto.

Pijanec najde pot brez luči in meseca.

Pijanec pride brez mosta čez vodo.

Vino oblastuje.

Vino je mogočno.

Pijan berač misli, da je graščak.

Vino hoče biti komandant, ne pa gmajnar.

Pijan človek ima več cekinov nego trezen krajcarjev.

Pijanec je za nadlogo vsi fari.

Pijanim ljudem ne bi človek nič zameril, ko bi ne bili tako sitni.

Pijance poslušati je huda pokora.

Vpiti nad pijancem ali nad malinskim kolesom je isto.

Pameten človek se s pijanci ne pregovarja.

Vino je učeno.

Vino nemško nauči.

Vino zna vse jezike.

Vino razklada sv. pismo.

Kdor pritrguje delavcem vino, pritrguje sam sebi dobiček.

Dajte nam vina in potice, pa vam bodo obrodile njive in gorice.

Brez vina opeša delavcu život in duša. Če mi daš firkelj* vina, porečem, da si faj' mož, če mi daš polič, dejal ti bom mož, če mi daš maseljč, porečem, da si slab mož, če mi ga pa nič ne daš, bom dejal, da si figa mož.

Našemu človeku se ne boš z nobeno rečjo bolj prikupil, kakor če mu ponudiš kupico vina.

Brez tovarišije se pije za žejo, s tovarišijo za veselje.

Pravi pijanec je tisti, ki se upijani brez tovarišije.

* *fírkelj: (nar.) vrču podobna posoda*

Vino je dobro že samo po sebi, ali vleče nase tudi druge dobre reči: prijatelje, ljubice, godce, ples, petje in vsako drugo veselje.

Ta človek ni res, da bi bil pijanec: on je tak, da mu ga je maselj premalo, polič pa preveč.

Staremu beraču daj mesto kruha kozarec vina, pa ti bo do smrti hvaležen.

Ne zameri beraču, če te prosi vina: on je dobre volje dostikrat bolj potreben nego kruha.

Zjutraj mleko, opoldne vino, zvečer voda – to je zdravo.

Kalne vode in kalnega vina se treba bati.

Kdor vrže pijanca ali otroka, naj se ne hvali.

Pijanec si najde povsod posteljo, še na gnojišču.

Zelenega vina se je bati kakor zelenega pajka.

Vino je neumno, ali dostikrat prav lepo modruje.

Da je voda več vredna nego vino, bi bil spremenil Kristus vino v vodo, ne pa vode v vino.

Veselica brez vina je toliko vredna kolikor jed brez zabele.

Omledno vino in pust človek sta si par.

Krst je postavil Bog za otroke, ne pa za vino.

Vino je najboljše, če je cepljeno, ali ga zna malokdo cepiti.

Novina naj se v starino cepi – taka zmes se grlu prileže.

Brez dela ne da Bog nič, ustvaril je pšenico in grozdje, ali potico in vino si morajo ljudje sami narediti.

Za vino se moramo dosti truditi, zato je prav, da nam olajšuje trude naše.

Voda pravi: Jaz nesem barko; vino odgovarja: Jaz sem jo pa kupilo.

Vinu, ki ne gre v glavo, naj se reče zelnica, ne pa vino.

Kupico, ko bi trenil, bokal, ko bi očenaš odmolil – tako delajo vinski bratci.

Gospodu maseljč, mesarju firkelj – tako je prav.

Godcu se prinese firkelj – to je manira.

Vino je prijazno, ali gorje človeku, kadar se utogoti.

Vino je krotko, ali če se boš predolgo z njim kratkočasil, se te bo naveličalo in te počilo.

Boj se sladkega človeka, pa tudi presladkega vina!

Škrat preži na človeka v bokalu, ne pa v maseljcu.

Ta človek ga pije skozi golenico, ne pa skozi grlo.

Ta baba ima rokav za grlo.

(Govori se o velikih pijancih in pijankah.)

Bogu izkažemo hvaležnost svojo s tem, da najlepši dar njegov, vino, ljubimo in ga uživamo zmerno in z veselim srcem.

Pijanec najde zmeraj kak izgovor, zakaj da je potreben vina.

Vsaka pijača ima svoj izgovor (*titulus bibendi!*).

Kadar pride mož pijan domov, naj si dene žena vodo v usta, pa ne bo nikoli tepena.

Najboljše vino se pije tam, kjer ne raste.

Vina gor, fant je pšenico prodal.

Čuha gre od doma. Vina gor, da ga bomo pili na zdravje in srečo nji in novemu gospodarju njenemu.

Bila je pijača kakor konjski likof.

Likofi so huda potrata, ali jih ni moči odpraviti.

(Na Dolenjskem se pije likof ne le takrat, ko se kaj prodaja, ampak po vsakem večjem delu, npr. po mlačvi, košnji itd.)

Vinska letina ženitve dela.

(Kadar vino dobro obrodi, se ženijo Dolenjci najrajši, ker ga za svatbo ni treba kupovati in so ljudje takrat tudi najbolj denarni in dobre volje.)

3. O krčmarjih in krčmah

Krčmar je hudičev valpet.

Ko je moral hudič zapustiti svet, si je postavil za namestnika krčmarja.

V krčmi plešejo pivci, na strehi pa hudiči.

Vrabec se veseli v prosu, hudič pa v krčmi.

(Take psovke so se rodile gotovo pred začetkom parobrodov in železnic, ko je šla živa trgovina iz Turškega in Hrvatskega na Novo mesto v Ljubljano in Trst in se je živelo v grajskih in sploh v voznških krčmah in beznicah jako svobodno in razuzdano.)

Tako tesnih vrat nima nobena krčma, da ne bi mogel priti največji grunt vanjo.

V krčmo gruntar, iz krčme berač.

Krčmar se redi o žuljih pivcev svojih.

Kmet seje, krčmar pa žanje.

Krčmar se smeje – pivci jokajte se!

Krčmarju brat, otrokom tat.

Dota se v krčmah izmota.

Kdor je prijatelj krčmarju, je sam svoj sovražnik.

Mož in deklet v krčmah ne išči!

Krčmarska kreda gruntec pojedaj.

V nebesih so ljudje vseh stanov, samo treh ni: krčmarja, jezičnega doktorja in farške kuharice.

V krčmah si noben delavec nič ne prisluži (*ker se prisluženi denar v njih navadno zapije*).

Pojdi za botra krčmarjevim, moral boš dati ti za vino; vzemi si za botra krčmarja, moral boš dati tudi ti za vino.

Ne ženi se ne v malinu ne v krčmi.

Na smrekovi vejici se hudič ujčka.

Smrekova vejica je že marsikoga osmukala, da si nikoli več ni opomogel.

Boj se smreke, ki visi.

Kadar ti veli krčmar, da te ima rad, gleda tebe, misli pa na mošnjo tvojo.

Ne hodi vedrit pod smreko, tja rado treska.

V krčmah se mladi ljudje najbolj ženijo, ali največ le na drobno.

Bati se je krčmarja, če je surov, še veliko bolj pa tistega, ki je sladak.

Fant, ki ga hvalijo samo krčmarji, ni nikoli nič prida.

Največji grešnik na svetu je bil tisti človek, ki si je izmislil krčmarstvo.

Velik norec je tisti, ki leta vedno po krčmah; kdor pa ne gre nikoli v nobeno, pa tudi ni pameten.

Pod smrekovo vejo se najde najprej nevesta.

V peklo in v krčmo se gre skozi ista vrata.

Najbolj zadolžen in reven je tisti kraj, kjer je največ krčem.

Krčme so bele, krčmarji rdeči, pivci pa rumeni.

Kdor se hoče valjati po kosmatinah, naj gre v krčmo.

V krčmah je toliko k-, kolikor bab.

(Za omenjene krčme se je moglo to po pravici trditi, ali to se ve, da so bili tudi v njih izimki.)

Kdor hodi v krčmo vasovat, bo grunt kmalu zavasoval.

Iz krčem pride manj deklet, nego jih noter gre.

Pankrti so v krčmah doma.

Gorje ti, ako se zaljubiš v krčmarico, ali blagor ti, ako se zaljubi krčmarica vate.

Kdor ima za ljubico krčmarjevo hčer, plačuje z njenim denarjem, ne pa s svojim.

Kratkočasen krčmar je toliko vreden, kolikor kratkočasen tat.

Če nima krčmar pol dobička, toži, da je na zgubi.

Krčmarju se sme samo takrat verjeti, kadar graja svoje vino.

Tako nesmeten ni noben žep, da bi ga krčmar ne očistil.

Krčma trezne pivce slepari, pijanim pa krade.

Kadar ti začne krčmar razkladati, kako drago ga stane vino, daje ti s tem na pomen, da ima pravico te oskubsti.

Ne hodi v krčmo, ki je preveč okredana, ker si tak krčmar rad išče pri poštenih ljudeh povračila pa zgubičke svoje.

Lepo krčmo pivci sezidajo.

Bog in krčmar dolga ne pozabita.

Kdor krčmarja napaja, v Krko vodo nosi.

V krčmi odpri mošnjo, zamaši si ušesa!

Če bi postavil kdo krčmo na vrhu Gorjancev, ne bi se mu manjkalo pivcev.

Krčmarski stoli so osmoljeni.

V krčmi išče človek greha, ne pa greh človeka.

V krčmo naj gre tisti, ki je pošten, obenem pa tudi pameten: poštenje brez pameti človeka ne obvaruje greha.

V krčmi se najprej spozna, kdo je pameten ali pa neumen.

Pamet zapravi v krčmi tisti, ki je že tako veliko nima.

Kdor ima dovolj denarja in pameti, naj hodi svobodno v krčmo.

V krčmah se popije več vode nego doma.

Krčmarjev krst v peklo pelja.

Krčmar, ki meša pivcem vino z vodo, stori smrten greh.
(Tudi v narodni pesmi se šteje to sleparstvo med največje grehe.)

Krčmarjev krst je hudičev zakrament.

Kadar krčmar krščuje, ne hodi za botra.

Kadar toči krčmar cviček, se hvali najrajši, kako zdravo je njegovo vino.

Kdor se potika veliko po krčmah, še nikoli ni obogatel, nikoli slovel, da je pameten, in nikoli dolgo živel.

Najbolj neumna bolezen je vodenica, ker pobira pijance, ki se boje vode kakor hudič križa.

Pijanci umirajo za vodenico, ker popijejo v krčmah preveč pobarvane vode.

Za otroke je bolje, da jih pošlješ v svinjak nego v krčmo.

Kdor se pelje na daljni pot, naj vzame krčmo s sabo.
(Naj se založi z vinom in jedmi doma.)

Hvali krčmo, drži se doma.

V krčmo naj gre človek po opravkih ali pa tudi, kadar ima preveč denarja.

V krčmo naj se gre samo za potrebo, drugače pa nikoli ne.

V krčmi je že nekateri človek pošteni ime izgubil.

V krčmah imajo ljudje trojen pomenek, ali klafajo ali se oštevajo eden drugega ali pa obrekujejo svoje znance in prijatelje.

Krčmar, ki se iz pivcev svojih norca dela, je sam največji norec.

Krčmar, ki objeda poštene pivce svoje, je vreden, da bi ga za jezik obesili.

Cerkev in krčma sta za vsakega.

V malin, cerkev in krčmo se gre, kamor se hoče.

V cerkvi se greši lažje nego v krčmi.

Pivci gredo v krčmo, sramežljivost pa puste zunaj.

Krčma za nikomer ne leta.

Krčma ne vleče nikogar za ušesa k sebi, vsak pride sam rad.

Krčma ne vleče pivcev za ušesa k sebi, vleče jih za grlo, kar je še huje, ker se ni moči ubraniti.

Praviš, da točim vino svoje predrago, tega pa ne pomisliš, koliko je vreden kratek čas, ki ga uživaš v krčmi.

Krčma ne sme biti svinjak, pa tudi cerkev ne, ampak hiša za poštene veselice.

Ko umira krčmar, ne pride ga hudič skušat, ker ve, da je brez tega njegov.

Krčma druge pase, sebe napase.

V krčmo gre malokdo iz potrebe.

V krčmo pomiče človeka bolj kratek čas nego vino.

Doma je delo, po kratek čas treba iti v krčmo.

Ljudje zahajajo tako radi zato v krčme, ker jim je doma dolgčas.

Človeku, ki nima rodovine svoje, ni zameriti, ako ga vleče v krčmo.

Krčme bi bile bolj bogate, da niso krčmarjevi ljudje tako žejni.

Če krčmar ne išče več velikega dobička, je to znamenje, da je že silno obogatel.

Naj reče kdo, kar hoče, v krčmi je vsekakor bolj prijetno kakor doma, ako se snide prava tovarišija.

Če trta obilo obrodi, se godi krčmarjem dobro, še bolj pa je zanje, če nič ne obrodi (*ker je vino takrat mnogo dražje in ni toliko tekmecev, kajti vse slabejše krčme opešajo in nehajo točiti*).

Dobre letine se veselita najbolj cesar in krčmar.

(Cesar dobi davke, krčmar pa veliko pivcev.)

V krčmi je že nekateri prasec po grlu splaval *(ali pa kaka druga žival, tudi nekateri mernik pšenice, cent suhih sliv itd.)*.

Če ima človek denar, veli krčmar: »Le not', le not', prijatelj!«
Ko ga oskube, pa zareži: »Cigan, poberi se, da ne boš delal nadloge poštenim ljudem, ki mi dajo kaj zaslužiti.«

Kmet žanje na polju, mešetar pa v krčmi.

Svetniki na krčmarjevih pildkih imajo dolge in ostre kremplje.

(Kvarte. Kvartati znajo, žal, že tudi mnogi prosti Dolenjci, sem ter tja celo pastirji in sedemletni otroci.)

Kdor veliko po krčmah hodi, mu rada kri teče.

Krčmarjem se ni še nikoli dobro godilo.

Dokler je bilo malo krčem, ni bilo pivcev; zdaj je pivcev dovolj, ali kaj nam to pomaga, ko je pa že skoraj vsaka druga hiša krčma.

(Krčmarska tožba, v kateri je precej resnice.)

Cerkev in krčma morata biti snažni: v grdi cerkvi se težko moli in blatne krčme se ogibljejo pošteni pivci.

(Ta misel je nova in dokazuje napredek. Nekdanje dolenske krčme so bile zvečine strašno gnusne, pravi brlogi; zdaj pa se nahajajo čedno opravljene in poslikane gostilnice na mesta celo na deželi, daleč od velikih mest.)

Krčmar naj bo priljuden, ne pa prijazen: tisti, ki dela bravovščino z vsakim pivcem, ni nikoli nič prida.

Če krčmar veliko kreda, se malokdaj preobjeda.

Domačim pivcem domače vino, ljuškim pivcem ljuško vino – pa se bo vsem ustreglo.

Krčmar naj ima nastavljeno zmeraj dvojno vino, eno za vsakdanje, eno za nedeljske goste *(eno slabše in cenejše, drugo boljše in dražje)*.

Krčmar mora imeti pamet in vest: pamet zase, vest za pivce *(da ne trpi zgube in ne slepari)*.

Slab krčmar, ki se doma upijani.

Krčmar se ne bo nič pregrešil, še dobro delo bo storil, ako nameša pijanim ljudem vino z vodo in jim zaračuna samo vino, vodo pa zastonj da.

Krčme bogate po krčmaricah, moški so za ta posel zvečine prelahki.

(Resnica!)

Najboljši pivci so prava gospoda, jare pa se je krčmarjem bolj bati nego Podgorcev.

Bolje je imeti malo in dobrih pivcev nego veliko pa slabih.

Krčmar, ki išče majhnega dobička, ima največ pivcev in si najprej opomore.

Krčme bogate od sejmov, tržnih dni in žegnanj, drugi dnevi jim dostikrat več škodijo nego koristijo.

Krčmarji pravijo: »Oh, zakaj ni vsako nedeljo žegnanje!«

Likofi so nepotrebni, ali krčmar Boga prosi, da bi jih vsak dan kaj bilo!

V krčmah se veliko zvede, ali kadar se naredi račun, ne ostane nič dobička, dostikrat krčmar še svojega denarja ne dobi nazaj.

Krčmar toči vino na krajcarje, ki se razmečejo, da se nikjer nič ne pozna, nazadnje nima ne vina ne denarja, da bi šel po drugo.

Krčmarski dobiček zato nima teka, ker ni pravičen.

Krčmarske hčere imajo malokdaj velike dote.

Krčme bi bile bolj bogate, da je v njih toliko varčnosti, kolikor je prihoda.

Krčmarski dobiček pada štacunarjem v žep.

Najboljša krčma pride na boben, ako spravljajo domači ljudje denar vsak v svoj žep.

Krčmar in komedijant sta si v bližnji žlahti.

Trojim ljudem se ne sme zameriti, če so prismojeni: krčmarjem, godcem in tericam.

Krčma je to za norce, kar je za pametne ljudi cerkev.

V krčmi se kdaj lepše pridiga nego v cerkvi.

Tudi v krčmi se lahko Bogu služi.

V krčmah se tudi moli, ne pa le kvanta in preklinja.

Kdor Boga išče, ga najde tudi v krčmi.

V krčmi se sliši veliko slabega, pa tudi veliko dobrega.

Kdor posluša pivce, lahko bukve piše.

Kmet ne bere časnikov, novice zve v krčmi.

V krčmah se čuje, kako svet nori, pa tudi, kaj se po svetu godi.

V krčmah se plača vino, novice in kratek čas se dobe za nameček.

Krčma je dobra šola: človek se nauči lahko v nji računati in kupčevati, kmetiti in gospodariti.

Več ljudi več ve, zato tudi od pivcev lahko veliko slišiš in zveš, kar te bo veselilo in ti koristilo.

Krčma ne nauči človeka samo, kako se denar zapravi, ampak tudi, kako se pridobi.

Krčma – dekliški semenj!

Dolenjec Belemu Kranjcu: »Povej mi, prijatelj, ki hodiš zmeraj po svetu, kako bi mogel priti jaz v Ameriko!« Beli Kranjec: »Od krčme do krčme, skoz čez lužo – pa boš v Ameriki.«
(*Svetuje mu preskočiti precej veliko lužo – Atlantski ocean!*)

Krčmar uči človeka pameti, ali ne zastonj.

Krčma človeka izmodri, ali največkrat prepozno.

Krčma pamet izbistri, žep posuši.

Doma majhna pamet več zaleže nego v krčmi največja.

Pod smrekovo vejico se ni še nihče naučil peti novo mašo.

Far v krčmi ali svinja pred oltarjem je enako grdo.

(V tem so se narodni nazori močno spremenili. Dandanes ne zameri noben pameten človek duhovniku, ako gre v gostilnico. Ljudje ga še rajši imajo in skoraj bolj časte nego tistega, ki čepi zmeraj doma.)

V krčmah se je že veliko ljudi pohujšalo, poboljšalo pa še prav malo ali pa nobeden.

Krčmarski porcijoni so za kokoš, ne pa za lačnega človeka.

V krčmarskih klobasah je veliko soli, pa malo masti.

V naših krčmah zdaj Hrvat gospodari *(to je, da se pije v boljših dolenjskih krčmah zdaj hrvatsko vino, posebno vivodinsko, ker je mnogo močnejše od domačega).*

Imeti za soseda krčmarja ali tatu, je isto.

Kdor si ne zna drugače pomagati, začne krčmariti.

Za krčmarstvo vsak misli, da je dober, pa ni res: krčmar mora poznati vino in ljudi, treba mu znati in vedeti še veliko drugega, pa se mu še le preradi zmešajo in podero vsi računi.

Krčmar, ki daje za vino svojim pivcem, krade sam sebi dobiček.

(Po velikih pijačah, zlasti kadar se pije svatovska popotnja, prinese še zdaj marsikje krčmar nekoliko litrov ali bokalov, ki ga gostom nič ne zaračuna.)

Vino je blago, za blago pa se sme človek povsod pogajati.

(Slišal sem večkrat pivce, ki so govorili to krčmarju, če se je kaj jezil, da mu nočejo plačati vsega računa. Nekateri se pogajajo že za pol litra!)

V Krškem so take krčme, da je vselej en sod potekel, drugi pa še ni nastavljen, zato se ne dobi nikoli vino!

V Krškem je prišel krčmar k sosedu in ga prosil, da bi mu posodil bokal vina, govoreč: »Pri nas bo danes velika pijača – napovedali so se purgarji.«

Če boš kosil v krčmi sam, boš plačal računa en goldinar, če boste pa štirje skupaj, vam bo računal krčmar za eno kosilo ne štiri, nego osem goldinarjev ali pa še več.

(Iz svoje skušnje vem, da se v nekaterih gostilnicah tako slepari!)

Gospoda so jeli kvasiti in pisariti, da pije zdaj kmet mesto vina žganje, ha, ha, ha!

Žganje se pije, kadar nima človek nič boljšega.

Kdor hoče dobiti kak priimek, naj začne krčmariti.

(Pridevke so zdeli Dolenjci premnogim krčmam, npr. Silabirt, Prosabirt, Klicabirt, Muhabirt, Grilabirt, Kimeljbert, Švederbirt, Kobilabirt, Bikabirt, Stokabirt idr.)

Piva se bodo naši ljudje morda privadili, žganja pa gotovo ne, ker v vinskem kraju ni moči pozabiti, koliko boljše in zdravejše je vino proti žganju.

Sivka brljavka – štacunsko vino!

(V novomeškem okraju so dali ljudje žganju, ki se dela iz špirita, zaničljivi pridevek »brljavka«.)

Brljavkar – štacunski pivec, vrtoglavec, zguba.

Če štejete v krčmah pивce, ne najdete jih izmed sto ne pet, ki bi pili žganje – kako tedaj se nam more očitati, da smo šnopcarji.

Toliko denarja imam, hvala bogu, še zmerom, da mi ni treba piti vražjega šnopca.

Šnopec kličejo krajcarji, ne pa goldinarji (*žganje pijo največji reveži*).

Šnopec pijo vojaki in drugi taki, ki nimajo denarja.

Ko ni bilo ono leto nič vina, smo dajali delavcem žganje, pa sami veste, kako strašno so godrnjali in kleli, ali ni smešno, da nas pitajo zdaj s šnopcarji?!

(Posamezni »brljavkarji« in »brljavkarske« beznice se tudi nahajajo na Dolenjskem, ali bi bila velika krivica, očitati zaradi njih to gnusno pijančevanje narodu.)

V krčmah kmet ne vpraša, kakovo je vino, nego po čem je.

Kmet pije v krčmi tisto vino, ki je najcenejše, ali ni tako neumen, da bi plačeval vodo.

Kmet zahteva vino, ki je ceno, obenem pa tako, kakor ga je Bog dal.

Najpametnejši so tisti pivci, ki pijo najdražje vino.

Pri najboljšem vinu se dostikrat manj zapravi nego pri najslabšem in človek ima vsaj kaj užitka.

(Dobro vino je dražje, ali je tudi močnejše in zaleže torej več od slabega. Trije zmerni pivci imajo npr. dosti dva litra sladke starine. Ker se dobi liter najboljše po 48 kr., potrošijo za to pijačo 96 kr. Če pa pijo navadni cviček, ki je po 24 kr., ga pocede prav lahko pet litrov, kar jih stane 1 gold. 20 kr.)

V mestnih krčmah ni nikoli petek.

(Ni nikoli post.)

To je že stara navada, da mora vojak v krčmah naprej plačati, ali bi bilo presneto dobro in potrebno, da bi se vpeljala ta sila tudi za druge pivce.

(Govorica vseh krčmarjev.)

